YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
(viides jaosto)

8 päivänä lokakuuta 2008 *

Asiassa T-69/04,

Schunk GmbH, kotipaikka Thale (Saksa), ja

Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH, kotipaikka Heuchelheim (Saksa), edustajinaan aluksi asianajajat R. Bechtold ja S. Hirsbrunner, sittemmin R. Bechtold, S. Hirsbrunner ja A. Schädle,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi F. Castillo de la Torre ja H. Gading, sittemmin Castillo de la Torre ja M. Kellerbauer,

vastaajana,

jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vaaditaan kumoamaan [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia C.38.359 – Sähköiset ja mekaaniset hiili- ja grafiittituotteet) 3.12.2003 tehty komission päätös 2004/420/EY ja

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jossa toissijaisesti vaaditaan kyseisellä päätöksellä kantajalle määrätyn sakon määrän alentamista ja jossa komissio vastakanteessaan vaatii kyseisen sakon korottamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras (esittelevä tuomari) sekä tuomarit M. Prek ja V. Ciucă,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Andová,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.2.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Riidan taustalla olevat tosiseikat

1 Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH (jäljempänä SKT tai kantaja) on saksalainen yritys, joka valmistaa sähköalalla ja mekaanisella alalla käytettäviä hiili- ja grafiittituotteita. SKT on Schunk GmbH:n tytäryhtiö (jäljempänä yhdessä Schunk tai kantajat).

2 Morgan Crucible Company plc:n (jäljempänä Morgan) edustajat tapasivat 18.9.2001 komission virkamiehiä tarjoutuakseen toimimaan yhteistyössä Euroopan markkinoilla olevan sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden kartellin olemassaolon toteennäyttämiseksi ja pyytääkseen, että tuohon yritykseen sovellettaisiin sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetussa komission tiedonannossa 96/C 207/04 (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötiedonanto) määrättyjä lieventämistoimenpiteitä.

3 Komissio osoitti 2.8.2002 C. Conradty Nürnberg GmbH:lle (jäljempänä Conradty), Le Carbone-Lorrainelle (jäljempänä LCL), SGL Carbon AG:lle (jäljempänä SGL), SKT:lle, Eurocarbo SpA:lle, Luckerath BV:lle ja Gerken Europe SA:lle 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä, jotka koskivat niiden menettelyjä kyseisillä markkinoilla. SKT:lle osoitettu kirje koski myös sen 28.10.1999 ostamaa Hoffmann & Co. Elektrokohle AG:tä (jäljempänä Hoffmann).

4 SKT ilmoitti komissiolle 2.9.2002 päivätyllä kirjeellä, että se aikoi toimia yhteistyössä komission kanssa hallinnollisessa menettelyssä ja että se aikoi tarkistaa, pystyikö se tietojensaantipyyntöön annettujen vastausten lisäksi ilmoittamaan sille muita hyödyllisiä tietoja, kun tuon toimielimen hallussa jo olevat todisteet otettiin huomioon.

5 Saatuaan 5.10.2002 tietojensaantipyynnön saksankielisen version SKT vastasi kyseiseen pyyntöön 25.10.2002 päivätyllä kirjeellä.

6 Komissio lähetti 23.5.2003 sille toimitettujen tietojen perusteella väitetiedoksiannon kantajille ja muille asianomaisille yrityksille, eli Morganille, Conradtylle, LCL:lle, SGL:lle ja Hoffmannille.

7 Sen jälkeen kun asianomaisia yrityksiä, Morgania ja Conradtyä lukuun ottamatta, oli kuultu, komissio teki 3.12.2003 [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia C.38.359 – Sähköiset ja mekaaniset hiili- ja grafiittituotteet) päätöksen 2004/420/EY (jäljempänä päätös). Päätöksen lyhennelmä julkaistiin 28.4.2004 Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL L 125, s. 45).

8 Komissio toteaa päätöksessä, että yritykset, joille päätös on osoitettu, osallistuivat EY 81 artiklan 1 kohdan ja 1.1.1994 lukien Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA) 53 artiklan 1 kohdan yhteen jatkettuun rikkomiseen siten, että ne suoraan tai välillisesti vahvistivat myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot, että ne jakoivat markkinat muun muassa jakamalla asiakkaat ja että ne suorittivat koordinoituja toimintoja (määrälliset rajoitukset, hinnankorotukset ja boikotit) niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä (päätöksen toinen perustelukappale).

9 Päätöksessä on seuraavat määräykset:

”*1 artikla*

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohdan ja 1.1.1994 lukien ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä osallistumalla mainittujen ajanjaksojen

aikana sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla:

– [Conradty], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [Hoffmann], syyskuusta 1994 lokakuuhun 1999

– [LCL], lokakuusta 1988 kesäkuuhun 1999

– [Morgan], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [Schunk], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999

– [SGL], lokakuusta 1988 joulukuuhun 1999.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa tarkoitetuista rikkomuksista määrätään seuraavat sakot:

– [Conradty]: 1 060 000 euroa

– [Hoffmann]: 2 820 000 euroa

– [LCL]: 43 050 000 euroa

– [Morgan]: 0 euroa

– [Schunk]: 30 870 000 euroa

– [SGL]: 23 640 000 euroa.

Sakot on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta lukien – –

Tämän määräajan päättymisestä lukien sovelletaan automaattisesti korkotasoa, jota Euroopan keskuspankki soveltaa pääasiallisissa jälleenrahoitustoiminnoissaan tämän päätöksen tekokuukauden ensimmäisenä päivänä, korotettuna 3,5 prosenttiyksiköllä.”

10 Komissio piti sakkojen määrää laskiessaan rikkomista erittäin vakavana, kun otettiin huomioon sen laatu, sen vaikutukset kyseisten tuotteiden markkinoihin ETA:lla, vaikkei niitä voitukaan täsmällisesti mitata, ja kyseisten maantieteellisten markkinoiden laajuus (päätöksen 288 perustelukappale).

11 Ottaakseen huomioon kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen lainvastaisen menettelyn erityisen merkityksen ja siis sen todellisen vaikutuksen kilpailuun komissio jakoi asianomaiset yritykset kolmeen luokkaan sen mukaan, mikä oli niiden merkitys kyseisillä markkinoilla niiden markkinaosuuksien perusteella (päätöksen 289–297 perustelukappale).

12 LCL ja Morgan, joita pidettiin kahtena suurimpana toimijana yli 20 prosentin markkinaosuudella, luokiteltiin näin ollen ensimmäiseen luokkaan. Schunk ja SGL, jotka ovat keskisuuria toimijoita 10:n ja 20 prosentin välille sijoittuvine markkinaosuuksineen, sijoitettiin toiseen luokkaan. Hoffmann ja Conradty, joita pidettiin pieninä toimijoina siitä syystä, että niiden markkinaosuudet alittivat 10 prosenttia, sijoitettiin kolmanteen luokkaan (päätöksen 37 ja 297 perustelukappale).

13 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella komissio piti rikkomisen vakavuuteen nähden määritettynä perusmäärän laskentapohjana 35:tä miljoonaa euroa LCL:n ja Morganin osalta, 21:tä miljoonaa euroa SGL:n ja kantajien osalta ja 6:ta miljoonaa euroa Hoffmannin ja Conradtyn osalta (päätöksen 298 perustelukappale).

14 Rikkomisen kestosta komissio totesi, että kaikki asianomaiset yritykset olivat syyllistyneet pitkäkestoiseen rikkomiseen. Koska kantajan, Morganin, SGL:n ja Conradtyn osallistuminen rikkomiseen oli kestänyt yksitoista vuotta ja kaksi kuukautta, komissio korotti niiden osalta todettua perusmäärän laskentapohjaa 110 prosentilla. LCL:n osalta komissio katsoi rikkomisen kestäneen kymmenen vuotta ja kahdeksan kuukautta ja korotti laskentapohjaa 105 prosentilla. Hoffmannin osalta laskentapohjaa korotettiin 50 prosentilla siitä syystä, että rikkominen oli kestänyt viisi vuotta ja yhden kuukauden (päätöksen 299 ja 300 perustelukappale).

15 Rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella määritetyksi sakon perusmääräksi vahvistettiin siis 73,5 miljoonaa euroa Morganille, 71,75 miljoonaa euroa LCL:lle, 44,1 miljoonaa euroa kantajille ja SGL:lle, 12,6 miljoonaa euroa Conradtylle ja 9 miljoonaa euroa Hoffmannille (päätöksen 301 perustelukappale).

16 Komissio katsoi, ettei asianomaisia yrityksiä vastaan tai niiden hyväksi ollut olemassa raskauttavia eikä lieventäviä seikkoja (päätöksen 316 perustelukappale) ja hylkäsi kantajien vaatimuksen, joka koski sakon määrän rajoittamista asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla 10 prosenttiin SKT:n maailmanlaajuisesta liikevaihdosta (päätöksen 318 perustelukappale).

17 Yhteistyötiedoksiannon soveltamisesta on todettava, että Morganille ei määrätty sakkoa, sillä se oli ensimmäinen yritys, joka raportoi komissiolle kartellista (päätöksen 319–321 perustelukappale).

18 Komissio myönsi kyseisen tiedoksiannon D kohdan mukaisesti LCL:lle alennuksen, joka oli 40 prosenttia, Schunkille ja Hoffmannille alennuksen, joka oli 30 prosenttia, ja SGL:lle – joka oli ollut viimeinen yhteistyöhön ryhtynyt yritys – alennuksen, joka oli 20 prosenttia; alennukset laskettiin sen sakon määrästä, joka kullekin niistä olisi määrätty, jolleivät ne olisi toimineet yhteistyössä (päätöksen 322–338 perustelukappale).

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

19 Kantajat nostivat tämän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 20.2.2004 jättämällään kannekirjelmällä.

20 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari siirrettiin viidennen jaoston puheenjohtajaksi ja tämä asia siirrettiin näin ollen tälle jaostolle.

21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (viides jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisten vaatimukset ja niiden vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 27.2.2008 pidetyssä istunnossa.

22 Kantajat vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– kumoaa päätöksen

– toissijaisesti alentaa määrätyn sakon määrää

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

23 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– korottaa kantajille määrättyä sakkoa

– velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

Vaatimus päätöksen kumoamisesta

24 Vaikka kantajien nostamalla kanteella onkin kaksi kohdetta, koska sillä vaaditaan pääasiallisesti päätöksen kumoamista ja toissijaisesti sakon määrän alentamista, kantajat ovat kirjelmissään esittäneet eri väitteensä epäselvästi. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin istunnossa kehotti kantajia esittämään huomautuksensa siitä, mitä niiden lausumilla tarkkaan ottaen oikein tarkoitettiin, kantajat ilmoittivat jättävänsä tämän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harkintaan.

25 Tältä osin on todettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan liittyvä lainvastaisuusväite ja se, että Schunk GmbH:n ja SKT:n on kiistetty olevan solidaarisessa vastuussa, kuuluvat selvästi päätöksen kumoamista koskevaan vaatimukseen.

26 Kantajat moittivat komissiota myös siitä, että se on loukannut suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sakon määrää vahvistaessaan, ja nämä moitteet liittyvät a priori sakon määrän alentamista koskevaan vaatimukseen. Edellä mainitun moitteen tueksi kehitellyillä lausumilla kiistetään kuitenkin komission pysyttämä rikkominen ja esitetään siis kysymys kyseisten yritysten vastuusta, sellaisena kuin se on määritelty päätöksen 1 artiklassa. Tämä kiistäminen on siis tutkittava yhdessä sen vaatimuksen kanssa, joka koskee koko päätöksen, myös sen 1 artiklan, kumoamista.

Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan liittyvä lainvastaisuusväite

27 Kantajat väittävät, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdalla komissiolle annetaan lähes rajaton harkintavalta sakon määrää vahvistettaessa, mikä on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa määrätyn laillisuusperiaatteen, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuimet ovat sitä tulkinneet, vastaista.

28 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan rangaistusten lakisidonnaisuuden periaate (nulla poena sine lege) liittyy erottamattomasti oikeusvarmuuden periaatteeseen, joka on puolestaan yhteisön oikeuden yleinen periaate, jonka mukaan muun muassa kaiken yhteisön lainsäädännön on oltava selvää ja täsmällistä erityisesti, kun siinä asetetaan tai sen perusteella voidaan asettaa seuraamuksia, jotta ne, joita asia koskee, voivat tuntea ilman epäselvyyttä siihen perustuvat oikeudet ja velvollisuudet ja ryhtyä tilanteen edellyttämiin toimiin (ks. vastaavasti asia 169/80, Gondrand Frères ja Garancini, tuomio 9.7.1981, Kok. 1981, s. 1931, 17 kohta; asia 137/85, Maizena, tuomio 18.11.1987, Kok. 1987, s. 4587, 15 kohta; asia C-143/93, Es Douane Agenten, tuomio 13.2.1996, Kok. 1996, s. I-431, 27 kohta ja yhdistetyt asiat C-74/95 ja C-129/95, X, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. I-6609, 25 kohta).

29 Tämä periaate, joka on osa jäsenvaltioiden yhteistä valtiosääntöperinnettä ja joka on vahvistettu eri kansainvälisissä sopimuksissa ja muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa, koskee sekä luonteeltaan rikosoikeudellisia normeja että erityisiä hallinnollisia keinoja, joilla määrätään tai joiden nojalla voidaan määrätä hallinnollisia seuraamuksia (ks. edellä 28 kohdassa mainittu asia Maizena, tuomion 14 ja 15 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Sitä sovelletaan sekä normeihin, joissa vahvistetaan rikkomisen tunnusmerkistöt, että normeihin, joissa määritellään ensiksi mainittujen normien rikkomisen seuraukset (ks. vastaavasti edellä 28 kohdassa mainittu asia X, tuomion 22 ja 25 kohta).

30 Samalla tavoin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perusoikeudet ovat erottamaton osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuimet valvovat (yhteisöjen tuomioistuimen lausunto 2/94, 28.3.1996, Kok. 1996, s. I-1759, 33 kohta ja asia C-299/95, Kremzow, tuomio 29.5.1997, Kok. 1997, s. I-2629, 14 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tukeutuvat tässä tarkoituksessa jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja ihmisoikeuksia koskeviin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden syntyyn jäsenvaltiot ovat vaikuttaneet tai joihin ne ovat liittyneet. Euroopan ihmisoikeussopimuksella on tässä yhteydessä erityinen merkitys (asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, Kok. Ep. VIII, s. 621, 18 kohta ja em. asia Kremzow, tuomion 14 kohta). EU 6 artiklan 2 kohdan mukaan ”unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan [Euroopan ihmisoikeussopimuksessa] ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä” (asia C-94/00, Roquette Frères, tuomio 22.10.2002, Kok. 2002, s. I-9011, 23 ja 24 kohta ja asia T-112/98, Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 20.2.2001, Kok. 2001, s. II-729, 60 kohta).

31 Tältä osin on syytä muistuttaa, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Ketään ei ole [pidettävä] syypäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos. Rikoksen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä.”

32 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tuossa määräyksessä edellytetään, että laissa määritellään selvästi rikokset ja niistä määrättävät rangaistukset. Tämä edellytys täyttyy, kun yksityinen oikeussubjekti voi tietää kyseessä olevan säännöksen tai määräyksen sanamuodon ja tarvittaessa tuomioistuinten siitä tekemän tulkinnan perusteella, mitkä toimet tai laiminlyönnit synnyttävät sen rikosoikeudellisen vastuun (ks. asia Coëme ym. v. Belgia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.6.2000, Recueil des arrêts et décisions, 2000-VII, s. 1, 145 kohta).

33 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa ei vaadita, että niiden säännösten sanamuoto, joiden nojalla nämä seuraamukset määrätään, olisi niin täsmällinen, että näiden säännösten rikkomisen mahdolliset seuraukset olisivat ennakoitavissa täysin varmasti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan säännöksen epämääräinen sanamuoto ei välttämättä merkitse Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan rikkomista, ja se, että laissa annetaan harkintavaltaa, ei sellaisenaan ole ristiriidassa ennakoitavuuden vaatimuksen kanssa edellyttäen, että tällaisen harkintavallan laajuus ja sen käyttämistapa määritellään riittävän selvästi, kun otetaan huomioon kyseessä oleva hyväksytty tavoite, jotta oikeussubjektia suojataan riittävästi omavaltaisilta toimilta (ks. asia Margareta ja Roger Andersson v. Ruotsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.2.1992, A-sarja nro 226, 75 kohta). Tässä yhteydessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa huomioon paitsi lain sanamuodon myös sen, onko käytettyjä epämääräisiä käsitteitä täsmennetty vakiintuneessa ja julkaistussa oikeuskäytännössä (ks. asia G. v. Ranska, tuomio 27.9.1995, A-sarja, nro 325-B, 25 kohta).

34 Jäsenvaltioiden yhteisen valtiosääntöperinteen osalta on todettava, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi antaa yhteisön oikeuden yleiselle periaatteelle, jollainen laillisuusperiaate on, edellä esitettyjen näkökohtien tulkinnasta eroavaa tulkintaa. Kantajat rajoittuvat näin ilman muita täsmennyksiä vain väittämään, että viranomaisille ei ole kansallisella tasolla vastaavalla tavalla myönnetty toimivaltaa määrätä sakkoja lähes rajattomalla tavalla.

35 Kun on kyse asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan laillisuudesta rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteeseen nähden, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuimet ovat tämän periaatteen tunnustaneet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen esittämien toteamusten ja jäsenvaltioiden yhteisen valtiosääntöperinteen mukaisesti, tässä asiassa on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, komissiolla ei ole rajatonta harkintavaltaa kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävien sakkojen vahvistamisessa.

36 Jo itse asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtakin rajoittaa komission harkintavaltaa. Kun siinä täsmennetään, että ”komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 [euroa] taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta – –”, siinä säädetään sakkojen yläraja kyseisten yritysten liikevaihdon eli objektiivisen kriteerin mukaan. Näin ollen, vaikka kaikkiin kilpailusääntöjen rikkomisiin sovellettavaa ehdotonta ylärajaa ei ole olemassa, määrättävissä olevalla sakolla on kuitenkin laskettavissa oleva ja ehdoton yläraja, joka lasketaan kullekin yritykselle kunkin rikkomistapauksen osalta siten, että yritykselle määrättävissä olevan sakon enimmäismäärä on määriteltävissä ennakolta. Tämän säännöksen mukaan komission on vahvistettava sakot kussakin yksittäistapauksessa ”ottaen huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto”.

37 Vaikka on totta, että nämä kaksi kriteeriä jättävät komissiolle runsaasti harkintavaltaa, on kuitenkin niin, että kyse on kriteereistä, jotka muut lainsäätäjät ovat hyväksyneet samankaltaisten säännösten osalta, ja komissio voi niiden perusteella määrätä seuraamuksia ottaen huomioon kyseessä olevan käyttäytymisen lainvastaisuuden asteen.

38 On syytä todeta, että kun neuvosto on säätänyt kilpailusääntöjen rikkomisen osalta sakoista, joiden määrä on 1 000 eurosta 10 prosenttiin kyseisen yrityksen liikevaihdosta, se ei ole jättänyt komissiolle liiallista liikkumavaraa. Erityisesti on katsottava, että enimmäismäärä, joka on 10 prosenttia kyseisen yrityksen liikevaihdosta, on kohtuullinen, kun otetaan huomioon ne intressit, joita komissio suojaa tällaisia rikkomisia tutkiessaan ja niistä seuraamuksia määrätessään.

39 Tältä osin on tärkeää muistuttaa, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisen vuoksi määrättävät seuraamukset ovat komission keskeinen keino valvoa sitä, että yhteisössä luodaan ”järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy” (EY 3 artiklan 1 kohdan g alakohta). Yhteisö voi tämän järjestelmän avulla saavuttaa päämääränsä, jona on yhteismarkki-

noiden toteuttamisella edistää erityisesti taloudellisen toiminnan sopusointuista, tasapainoista ja kestävää kehitystä koko yhteisössä ja hyvää kilpailukykyä (EY 2 artikla). Tämä järjestelmä on lisäksi tarpeellinen sellaisen talouspolitiikan käyttöön ottamiseksi yhteisössä, jota harjoitetaan vapaaseen kilpailuun perustuvan avoimen markkinatalouden periaatteen mukaisesti (EY 4 artiklan 1 ja 2 kohta). Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan avulla otetaan käyttöön järjestelmä, jolla pyritään saavuttamaan yhteisön perustavanlaatuisia päämääriä.

40 Näin ollen on katsottava, että vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa jätetään komissiolle tiettyä harkintavaltaa, siinä määritellään ne kriteerit ja rajat, joita komission on noudatettava, kun se käyttää sakkojen määräämiseen liittyvää toimivaltaansa.

41 On lisäksi huomattava, että kun komissio vahvistaa sakkoja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan perusteella, sen on noudatettava yleisiä oikeusperiaatteita ja erityisesti yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta sellaisina, kuin niitä on tulkittu yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännössä. On myös lisättävä, että EY 229 artiklan ja asetuksen N:o 17 17 artiklan perusteella yhteisöjen tuomioistuimilla on täysi harkintavalta, kun ne tutkivat kanteet tai valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakkoja, joten ne voivat paitsi kumota komission tekemät päätökset myös poistaa määrätyt sakot tai alentaa taikka korottaa niiden määrää. Komission hallinnolliseen käytäntöön kohdistuu näin ollen yhteisöjen tuomioistuinten harjoittama täysi tuomioistuinvalvonta. Toisin kuin kantajat väittävät, tämä valvonta ei merkitse sitä, että yhteisöjen tuomioistuimet, joille lainsäätäjän tehtävän väitetään siirretyn, ylittäisivät toimivaltansa EY 7 artiklan 1 kohdan vastaisesti, kun otetaan huomioon, että yhtäältä edellä mainituissa säännöksissä, joiden pätevyyttä ei ole kiistetty, säädetään nimenomaisesti tällaisesta valvonnasta ja että toisaalta yhteisöjen tuomioistuimet harjoittavat tätä valvontaa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyjä kriteerejä noudattaen.

42 Lisäksi niiden kriteerien perusteella, jotka mainitaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja joita on täsmennetty yhteisöjen tuomioistuinten oikeuskäytännössä, komissio on itse kehittänyt hallinnollisen käytännön, joka on tunnettu ja johon on mahdollista tutustua. Vaikka komission aikaisempi päätöskäytäntö ei sellaisenaan sido komissiota sen määrätessä sakkoja kilpailualalla (asia C-167/04 P, JCB Service v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok. 2006, s. I-8935, 201 ja 205 kohta ja asia C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, tuomio 7.6.2007, Kok. 2007, s. I-4405, 60 kohta), on kuitenkin niin, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen perusteella, joka on yleinen oikeusperiaate, jota komission on noudatettava, viimeksi mainittu ei voi kohdella toisiinsa rinnastettavia tapauksia eri tavalla tai erilaisia tapauksia samanlaisella tavalla, ellei tällaista eroa voida objektiivisesti perustella (asia 106/83, Sermide, tuomio 13.12.1984, Kok. 1984, s. 4209, 28 kohta ja asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1129, 309 kohta).

43 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio voi tosin milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa, jos yhteisön kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen sitä edellyttää (yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 109 kohta ja asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1705, 237 kohta), koska tällaista hallinnollisen käytännön muuttamista voidaan tässä tilanteessa pitää objektiivisesti perusteltuna sen tavoitteen nojalla, jona on yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten yleinen ehkäiseminen. Kantajien väittämää ja riitauttamaa sakkojen tason äskettäistä korottamista sinänsä ei näin ollen voida pitää lainvastaisena rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteeseen nähden, koska se pysyy asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa määritellyissä oikeudellisissa puitteissa, sellaisina kuin yhteisöjen tuomioistuimet ovat niitä tulkinneet.

44 Vielä on otettava huomioon se, että avoimuuden vuoksi ja kyseessä olevien yritysten oikeusvarmuuden lisäämiseksi komissio on julkaissut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HT] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta suuntaviivat (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat), joissa se vahvistaa laskentatavan, jota se tulee käyttämään kussakin tapauksessa. Yhteisöjen tuomioistuin on tämän osalta sitä paitsi katsonut, että kun komissio on ottanut käyttöön tällaiset käytännesäännöt ja ilmoittanut ne julkaisemalla, että se soveltaa niitä vastedes tapauksiin, joita ne koskevat, se on rajoittanut harkintavaltansa käyttöä, eikä se voi poiketa näistä säännöistä ilman, että sen mahdollisesti katsottaisiin syyllistyneen yhdenvertaisen kohtelun ja luottamuksensuojan periaatteen kaltaisten yleisten

oikeusperiaatteiden loukkaamiseen. Lisäksi vaikka suuntaviivat eivät olekaan päätöksen oikeudellinen perusta, niissä määritellään yleisesti ja abstraktisti menetelmät, jotka komissio on itselleen asettanut kyseisellä päätöksellä määrättyjen sakkojen määrän vahvistamiseksi, joten niillä varmistetaan yritysten oikeusvarmuus (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok. 2005, s. I-5425, 211 ja 213 kohta). Tästä seuraa, että sillä, että komissio antoi suuntaviivat, sikäli kuin se on pitäytynyt asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa vahvistetuissa oikeudellisissa puitteissa, on yksinomaan myötävaikutettu tähän säännökseen jo perustuvan komission harkintavallan rajojen täsmentämiseen ilman, että niistä voitaisiin päätellä, että yhteisön lainsäätäjä on alun perin määritellyt riittämättömästi komission toimivallan tällä alalla.

45 Edellä esitetyt eri seikat huomioon ottaen asiantunteva toimija voi näin ollen tarvittaessa oikeudelliseen neuvonantajaan turvautuen ennakoida riittävän täsmällisesti sille tietystä käyttäytymisestä määrättävien sakkojen laskentatavan ja suuruuden. Se, että toimija ei voi tietää etukäteen täsmällisesti komission kussakin tapauksessa määräämien sakkojen tasoa, ei voi olla rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteen vastaista, koska, kun otetaan huomioon niiden rikkomisten vakavuus, joista komission on määrättävä seuraamuksia, repressiivisen ja preventiivisen tavoitteen vuoksi on perusteltua, että yritykset eivät voi arvioida etua, jonka ne saavat osallistumisestaan rikkomiseen, ottamalla ennakolta huomioon sen sakon määrän, joka niille tämän lainvastaisen käyttäytymisen vuoksi määrätään.

46 Tältä osin on todettava, että vaikka yritykset eivät voi ennakolta tietää täsmällisesti komission kussakin yksittäistapauksessa määräämien sakkojen tasoa, komission on EY 253 mukaisesti sakon määräävässä päätöksessä päätöksen yleisesti tunnetusta asiayhteydestä huolimatta esitettävä muun muassa määrätyn sakon suuruutta ja valittua laskentatapaa koskevat perustelut. Näistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä komission päättely siten, että niille, joita toimenpide

koskee, selviävät sen syyt, jotta ne voivat arvioida, onko tarkoituksenmukaista saattaa asia yhteisöjen tuomioistuinten käsiteltäväksi, ja jotta nämä voivat tarvittaessa tutkia sen laillisuuden.

47 Lopuksi väite, jonka mukaan neuvosto olisi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan säännöksillä sakon puitteita määritellessään laiminlyönyt velvollisuutensa ilmaista selvästi komissiolle annettavan toimivallan rajat ja näin todellisuudessa EY 83 ja EY 229 artiklan vastaisesti siirtänyt komissiolle perustamissopimuksen mukaan neuvostolle kuuluvaa toimivaltaa, on katsottava perusteettomaksi.

48 Yhtäältä kuten edellä on esitetty, vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa jätetään komissiolle laaja harkintavalta, siinä kuitenkin rajoitetaan sen käyttämistä vahvistamalla objektiivisia kriteerejä, joita komission on noudatettava. Toisaalta on muistutettava, että asetus N:o 17 annettiin EY 83 artiklan 1 kohdan perusteella, ja tässä määräyksessä määrätään, että ”neuvosto antaa – – komission ehdotuksesta ja Euroopan parlamenttia kuultuaan aiheelliset asetukset ja direktiivit [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa tarkoitettujen periaatteiden soveltamiseksi”. EY 83 artiklan 2 kohdan a ja d alakohdan mukaan näiden asetusten tai direktiivien tavoitteena on erityisesti ”ottamalla käyttöön sakot ja uhkasakot varmistaa, että [EY] 81 artiklan 1 kohdassa ja [EY] 82 artiklassa tarkoitettuja kieltoja noudatetaan,” ja ”määritellä komission ja yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänjako tämän kohdan määräysten soveltamisessa”. On lisäksi muistutettava, että EY 211 artiklan ensimmäisen luetelmakohdan perusteella komissio ”huolehtii siitä, että tämän sopimuksen määräyksiä sekä toimielinten sen nojalla antamia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan” ja että sillä on tämän saman artiklan kolmannen luetelmakohdan perusteella ”itsenäistä päätösvaltaa”.

49 Tästä seuraa, että ei voida katsoa, että toimivalta määrätä sakkoja EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomistapauksessa olisi alkujaan kuulunut neuvostolle, joka olisi siirtänyt sen tai sen täytäntöönpanon komissiolle EY 202 artiklan kolmannessa luetelmakohdassa tarkoi-

tetulla tavalla. Edellä mainittujen perustamissopimuksen määräysten mukaisesti tämä toimivalta kuuluu itse asiassa komission itsenäiseen tehtävään huolehtia siitä, että yhteisön lainsäädäntöä noudatetaan, ja tämä tehtävä on täsmennetty, rajoitettu ja vahvistettu muodollisesti EY 81 ja EY 82 artiklan soveltamisen osalta asetuksella N:o 17. Komissiolle tässä asetuksessa annettu toimivalta määrätä sakkoja perustuu itse perustamissopimuksen määräyksiin, ja sillä pyritään siihen, että kyseisissä artikloissa määrättyjä kieltoja voidaan soveltaa tehokkaasti (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-202/98, T-204/98 ja T-207/98, Tate & Lyle ym. v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. II-2035, 133 kohta). Kantajien väite on näin ollen hylättävä.

50 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan lainvastaisuutta koskeva väite on hylättävä perusteettomana (ks. vastaavasti asia T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok. 2006, s. II-3435, 69–92 kohta ja asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok. 2006, s. II-897, 66–88 kohta).

51 Lopuksi on korostettava, että kantajat vetoavat ”toissijaisesti” siihen, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa voitaisiin pitää yhteensoveltuvana laillisuusperiaatteen kanssa, jos komissio tulkitsisi sitä rajoittavasti, mihin se kuitenkaan ei ole valmis.

52 Tältä osin on syytä todeta, että kantajat tyytyvät esittämään yleisiä toteamuksia siitä tavasta, jolla komission pitäisi yleensä muuttaa sakkoalan politiikkaansa kehittämällä avoin ja yhdenmukainen päätöskäytäntö, mutta ne eivät esitä päätöstä vastaan yhtään konkreettista väitettä.

Schunk GmbH:n ja SKT:n solidaarinen vastuu

53 Aluksi on huomautettava, että toisin kuin kantajat väittävät, ne olosuhteet, joiden vuoksi päätös on osoitettu Schunk GmbH:lle, on selvästi esitetty päätöksessä.

54 Päätöksen 257 perustelukappaleessa todetaan komission katsoneen, että ”vaikka [SKT] olikin se oikeushenkilö, joka suoraan osallistui kartelliin, Schunk GmbH kykeni 100-prosenttisena emoyhtiönä käyttämään määräysvaltaa [SKT:n] kaupallisessa politiikassa rikkomisen aikana, ja voidaan olettaa sen tosiasiallisesti vaikuttaneen sen osallistumiseen kartelliin”. Komissio siis katsoi, että nuo kaksi yritystä ”muodostivat yhden taloudellisen kokonaisuuden, joka valmistaa ja myy ETA:lla sähköisiä ja mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita ja joka osallistuu kartelliin”, ja että niiden piti siis katsoa olevan solidaarisessa vastuussa rikkomisesta.

55 Tältä osin on syytä muistuttaa, että yrityksen voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yrityksen kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, jos tämä toinen yritys ei ole päättänyt markkinakäyttäytymisestään itsenäisesti vaan on pääasiallisesti noudattanut ensin mainitun yrityksen antamia ohjeita erityisesti näitä yrityksiä yhdistävien taloudellisten ja oikeudellisten suhteiden vuoksi (asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-10065, 27 kohta ja edellä 44 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 117 kohta). Tytäryhtiön toiminta voidaan siten lukea emoyhtiön syyksi silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti toiminnastaan markkinoilla vaan noudattaa pääasiallisesti emoyhtiön sille antamia ohjeita, näiden kahden yrityksen muodostaessa taloudellisen kokonaisuuden (asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, Kok. Ep. II, s. 25, 133 ja 134 kohta).

56 Erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on syyllistynyt rikkomiseen, on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. vastaavasti asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 50 kohta ja yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, nk. PVC II -tapaus, Kok. 1999, s. II-931, 961 ja 984 kohta), ja jonka mukaan ne muodostavat siis yhden EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen (yhdistetyt asiat T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 15.6.2005, 59 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa; jäljempänä asia Tokai II). Näin ollen emoyhtiön, joka riitauttaa yhteisöjen tuomioistuimessa komission päätöksen sakon määräämisestä sille sen tytäryhtiön käyttäytymisestä, on kumottava tämä olettama esittämällä todisteita, joilla voidaan osoittaa tämän jälkimmäisen itsenäisyys (asia T-314/01, Avebe v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok. 2006, s. II-3085, 136 kohta; ks. vastaavasti myös asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9925, 29 kohta; jäljempänä asia Stora).

57 Tämän osalta on korostettava, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin mainitsi edellä 56 kohdassa mainitussa asiassa Stora antamansa tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että emoyhtiöllä on täysi määräämisvalta tytäryhtiössään, muita seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, että emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä kauppapolitiikkaan ei kiistetä ja että kahdella yhtiöllä on yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä, on kuitenkin niin, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsi kyseiset seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, ja katsoi, että tämä ei ollut tukeutunut yksinomaan siihen, että emoyhtiöllä on täysi määräysvalta tytäryhtiössään. Näin ollen se, että yhteisöjen tuomioistuin pysytti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin tuossa asiassa, ei voi johtaa sen periaatteen muuttamiseen, joka vahvistettiin edellä 56 kohdassa mainitussa asiassa AEG vastaan komissio annetun tuomion 50 kohdassa. On lisättävä yhteisöjen tuomioistuimen todenneen nimenomaisesti edellä 56 kohdassa mainitussa asiassa Stora annetun tuomion 29 kohdassa, että ”kun emoyhtiö kerran omisti täysin tytäryhtiönsä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on saanut perustellusti lähteä siitä, kuten komissio on todennut, että emoyhtiö todella oli vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiönsä toimintaan”, ja että tässä tilanteessa oli valittajan asiana kumota tämä ”olettama” riittävin todistein.

58 Schunk GmbH on nyt esillä olevassa asiassa istunnossa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kysymykseen vastatessaan nimenomaisesti vahvistanut, että SKT oli rikkomisajankohtana täysin sen määräysvallassa, ja näin ollen on syytä olettaa sen todella vaikuttaneen ratkaisevasti tytäryhtiönsä toimintaan, ja Schunk GmbH voi kumota tämän olettaman esittämällä SKT:n itsenäisyyden osoittavia todisteita.

59 Schunk GmbH:n kirjelmistä ilmenee, että sen SKT:n itsenäisyyttä koskevat lausumat perustuvat olennaisesti pelkkään väitteeseen sen erityisluonteesta, toisin sanoen siihen, että se on holdingyhtiö. Schunk GmbH päättelee tästä SKT:n toiminnallisen itsenäisyyden ja väittää lisäksi, että se on myös toimielintensä osalta itsenäinen, mikä on vastoin komission toteamusta, jonka mukaan Schunk GmbH ja SKT ovat yksi taloudellinen yksikkö ja jonka mukaan ne ovat tässä tapauksessa toimineet yhtenä EY 81 artiklassa tarkoitettuna yrityksenä.

60 Käsite holding kattaa erilaisia tapauksia, mutta yleensä holding voidaan määritellä yhtiöksi, joka omistaa osuuksia yhdestä tai useammasta yhtiöstä tarkoituksenaan käyttää niissä määräysvaltaa.

61 Komissio palauttaa päätöksen 260 perustelukappaleessa mieliin Schunk GmbH:n yhtiöjärjestyksen 3 artiklan, jonka mukaan ”yhtiön tarkoituksena on teollisuusosakkeiden ja -osuuksien hankinta, myynti, hallinnointi, erityisesti niiden strateginen hoito”.

62 Vaikka tämä Schunk GmbH:n toimialaa koskeva määritelmä tukeekin sen väitettä, jonka mukaan se on pelkkä rahoitustoimintaa harjoittava holding, joka ei harjoita teollista tai kaupallista toimintaa, ilmaisu ”teollisuusosakkeiden ja -osuuksien strateginen hoito” on riittävän laaja kattamaan ja mahdollistamaan käytännössä tytäryhtiöiden hoito- ja johtotoiminnan. On todettava, että tuossa samassa Schunk GmbH:n yhtiöjärjestyksen 3 artiklassa määrätään, että ”yhtiöllä on toimivalta toteuttaa

kaikki ne toimenpiteet, jotka tarvitaan suoraan tai välillisesti" edellisessä kohdassa määritellyn "tarkoituksen toteuttamiseksi".

63 Kun kyse on tässä asiassa tarkoitetun kaltaisesta konsernista, holdingilla tarkoitetaan yhtiötä, jonka tarkoituksena on koota yhteen osakkuudet eri yhtiöissä ja jonka tehtäviin kuuluu varmistaa niiden johdon yhtenäisyys. Päätöksen 30 perustelukappaleesta ilmenee, että Schunk GmbH on Schunk-konsernin, johon kuuluu yli 80 tytäryhtiötä, pääasiallinen emoyhtiö ja että se on "vastuussa muun muassa konsernin 'grafiitti- ja keramiikkajaostosta', joka huolehtii erityisesti sähköisistä ja mekaanisista hiili- ja grafiittituotteista".

64 Johdon ja koordinoinnin keskittämisen yhdelle yksikölle osoittavat ne olosuhteet, joissa SKT on määritellyt ja esittänyt komissiolle liikevaihtonsa vuodelta 1998 väittäen, että sillä oli oikeus jättää liikevaihdosta pois harjatelineisiin jo asennettujen harjojen arvo.

65 Komissio toteaa päätöksen 262 perustelukappaleessa seuraavaa:

"Nämä harjatelineet valmistaa Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH, yksi Schunk-konserniin kuuluvista tytäryhtiöistä. Jos [SKT] olisi todellakin harjoittanut itsenäistä kauppapolitiikkaa, se olisi sisällyttänyt näiden harjojen myynnin Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH:lle systemaattisesti liikevaihtoonsa. Se, että se ehdotti, ettei näin meneteltäisi, osoittaa sen katsovan, että kyse on myynnistä, jolla tavara siirretään konsernin toiselle yhtiölle, joka on Schunk-konserniin kuuluvien, ylemmässä asemassa olevien oikeushenkilöiden määräysvallassa, eikä itsenäiselle

ostajalle tapahtuneesta riippumattomasta myynnistä. [SKT] on itse asiassa pitänyt tätä myyntiä Schunk Metall- und Kunststofftechnik GmbH:lle 'sisäisenä liikevaihtona' ja 'omana käyttönä'."

66 Näin kuvattu tilanne paljastaa sen, että konsernin edut otettiin kiistattomasti huomioon ja että väite SKT:n täydellisestä riippumattomuudesta on väärä. Vielä on korostettava SKT-tytäryhtiön merkitystä Schunk-konsernille ja sen ainoalle omistajalle, Schunk GmbH:lle. Kun konsernin yhteinen liikevaihto vuonna 2002 oli 584 miljoonaa euroa, SKT:n kokonaisliikevaihto samana vuonna oli 113,6 miljoonaa euroa.

67 Schunk GmbH:n yhtiöjärjestyksen 3 artiklan sisällön lisäksi komissio viittaa SKT:n erikoiseen oikeudelliseen muotoon, sillä se on perustettu rajavastuuyhtiöksi (Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH). Schunk GmbH ei ole kiistänyt päätöksen 259 perustelukappaletta, jossa todetaan seuraavaa:

"Saksan yhtiöoikeuden mukaan rajavastuuyhtiön (GmbH) osakkaat valvovat laajasti GmbH:n johtoa. He muun muassa nimittävät ja erottavat GmbH:n johtajat. He ryhtyvät myös tarvittaviin toimenpiteisiin tutkiakseen ja valvoakseen sitä tapaa, jolla GmbH:ta johdetaan. GmbH:n johtajilla on lisäksi velvollisuus kenen tahansa osakkeenomistajan pyynnöstä antaa välittömästi tietoja yhtiön toiminnasta ja sallia tutustuminen sen tileihin ja asiakirjoihin."

68 Schunk GmbH toteaa toimielinten kannalta katsoen, etteivät nuo kaksi yhtiötä ole millään tavoin henkilökohtaisesti liitoksissa toisiinsa siten, että niillä olisi "useille

yhtiöille yhteisiä henkilörakenteita, kuten esimerkiksi sama henkilö, joka on hallituksen jäsen samanaikaisesti ja suhteellisen pitkän ajan useissa yhtiöissä, tai molemminpuolisia nimityksiä hallintoneuvostoon ja hallitukseen".

69 On kuitenkin todettava, ettei Schunk GmbH esitä väitteidensä tueksi minkäänlaista asiakirjanäyttöä, vaikka todisteita voitaisiin kuitenkin esittää esimerkiksi näiden kahden yrityksen yhtiöjärjestysten mukaisten elinten jäsenten nimiluetteloista rikkomisen aikana.

70 Näin ollen se seikka, että Schunk GmbH:n toimiala mahdollistaa päätelmän, jonka mukaan viimeksi mainittu on hyvinkin holding, jonka yhtiöjärjestyksen mukaisiin tehtäviin kuuluu hoitaa pääomasijoituksiaan toisissa yhtiöissä, ei yksinään riitä kumoamaan olettamaa, joka on syntynyt siitä, että se omistaa SKT:n koko yhtiöpääoman.

71 Tämän päätelmän vuoksi on hyödytöntä tutkia päätöksen 261 perustelukappaleessa mainitun sen seikan todistusvoimaa, jolla pyritään osoittamaan, että Schunk GmbH:n johto ei ollut voinut olla tietämättä, että SKT osallistui kilpailua rajoittaviin sopimuksiin, ja joka liittyy F:llä, jonka nimi oli Morganin erään edustajan osoitemuistiossa ja josta sen jälkeen tuli Schunk GmbH:n johtaja, olleeseen asemaan.

72 Lisäksi on syytä todeta, että se rinnastus, jonka Schunk GmbH teki Hoffmannin tilanteen ja sen itsenäisen kohtelun kanssa, jota komissio siihen kohdisti, on merkitystä vailla, koska komissio on katsonut, että tällä yhtiöllä oli erityinen vastuu syyskuun 1994 ja lokakuun 1999 välisenä aikana, toisin sanoen ennen kuin Schunk GmbH osti sen.

73 Schunk GmbH väittää lopuksi, että emoyhtiön vastuu siitä, että sen tytäryhtiö rikkoo kilpailusääntöjä, edellyttää aina, että emoyhtiön näytetään itse rikkoneen kilpailusääntöjä, ja että yhden henkilön tekemän rikkomisen lukemisella toisen henkilön viaksi loukataan henkilökohtaisen vastuun periaatetta, jonka mukaan oikeussubjektille voidaan määrätä seuraamuksia vain sen syyksi luettavasta, henkilökohtaisesta rikkomuksesta.

74 Riittää, kun tähän todetaan, että Schunk GmbH:n lausumat perustuvat virheelliseen lähtökohtaan, jonka mukaan sen ei olisi katsottu millään tavalla rikkoneen kilpailusääntöjä. Päätöksen 257 perustelukappaleesta ja sen 1 artiklasta päinvastoin kuitenkin selviää, että Schunk GmbH on henkilökohtaisesti tuomittu kilpailusääntöjen rikkomisesta, joka sen on katsottu itse tehneen niiden taloudellisten ja oikeudellisten suhteiden vuoksi, jotka yhdistivät sen SKT:hen ja joiden ansiosta se päätti viimeksi mainitun markkinakäyttäytymisestä (ks. vastaavasti edellä 55 kohdassa mainittu asia Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomion 34 kohta).

75 Näistä lausumista seuraa, ettei Schunk GmbH ole osoittanut, että komissio olisi ollut väärässä katsoessaan sen olevan SKT:n kanssa solidaarisessa vastuussa 30,87 miljoonan euron suuruisen sakon maksamisesta.

76 Näin ollen väite, jonka mukaan komissio on soveltanut virheellisesti asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa, kun se on ottanut huomioon Schunk GmbH:n, jonka se väärin katsoi olevan solidaarisesti vastuussa SKT:n kanssa, maailmanlaajuisen liikevaihdon, on virheelliseen lähtökohtaan perustuvana hylättävä.

Kilpailusääntöjen rikkomisen kiistäminen

– Alustavia huomautuksia

77 Kuten on esitetty, kantajien lausumilla, jotka ne ovat esittäneet tukeakseen väitettään siitä, että komissio on loukannut suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sakon määrää vahvistaessaan, kiistetään komission toteama rikkominen, ja niillä esitetään kysymys kyseisten yritysten vastuusta.

78 Kantajat väittävät, että komissio on väärin katsonut,

– että kartelliin osallistuneet yritykset olivat päättäneet yhteisellä sopimuksella kieltäytyä mainonnasta ja myyntinäyttelyihin osallistumisesta

– että SKT oli osallistunut sopimuksiin, joilla kiellettiin hiiliharkkojen toimittaminen leikkaajille

– että autotarvike- ja kulutustavara-alan tavaroista ja asiakkaista oli tehty kilpailunvastaisia sopimuksia

– että kyseiset yritykset olivat noudattaneet ”kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla pyrittiin muuttamaan pysyvästi kilpailurakennetta markkinoilla yrityksiä ostamalla”, koska tällaista suunnitelmaa ei koskaan ollut olemassa tai SGL ja Morgan eivät olisi voineet laatia ja toimeenpanna sitä kantajien siitä tietämättä

– että kyseiset yritykset olivat käyttäneet erityisen hienostunutta menetelmää valvoakseen sopimustensa toimeenpanoa.

79 Näihin väitteisiin vastatessaan komissio toteaa, etteivät kantajat ole väitetiedoksiantoon vastatessaan kiistäneet tiettyjen tuossa tiedonannossa olevien tosiseikkojen olemassaoloa vaan ne ovat riitauttaneet ne ensimmäistä kertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostetussa kumoamiskanteessa. Oikeuskäytännön mukaan hallinnollisessa menettelyssä myönnettyjä tosiseikkoja on pidettävä toteen näytettyinä, eikä niitä voida enää riitauttaa oikeudenkäynnissä.

80 Tässä suhteessa on syytä muistuttaa, että väitetiedoksiannolla, jonka tarkoituksena on varmistaa, että sen adressaatteina olevat yritykset voivat käyttää tehokkaasti puolustautumisoikeuksiaan, rajataan yritystä vastaan aloitetun menettelyn kohde, koska sillä vahvistetaan komission näkökanta kyseistä yritystä kohtaan ja koska tällä toimielimellä ei ole oikeutta pysyttää päätöksessään sellaisia moitteita, joita ei ole tiedonannossa (ks. vastaavasti asia 54/69, Francolor v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 851, 12 kohta ja yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 86 kohta).

81 Komission on päätettävä hallinnollisen menettelyn jatkamisesta erityisesti niiden vastausten perusteella, jotka väitetiedoksiannon adressaatteina olleet yritykset antavat väitetiedoksiannon johdosta.

82 Tällä toimielimellä on yhtäältä oikeus tai mahdollisesti velvollisuus tehdä uusia tutkimuksia, jos hallinnollisessa menettelyssä ilmenee, että lisätarkistukset ovat tarpeen (asia 52/69, Geigy v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 787, 14 kohta), ja nämä lisätarkistukset voivat johtaa siihen, että komissio osoittaa asianomaisille yrityksille täydentävän väitetiedoksiannon.

83 Väitetiedoksiantoon annettujen vastausten ja varsinkin sen perusteella, että asianomaiset yritykset myöntävät tosiseikat, sekä tutkinnan aikana saatujen tietojen nojalla komissio voi katsoa, että se pystyy tekemään lopullisen päätöksen, joka päättää hallinnollisen menettelyn ja sen kyseisen rikkomisen perustana olevien tosiseikkojen määrittämistä ja todistamista koskevat tehtävät. Komissio määrittää tuossa päätöksessä asianomaisten yritysten vastuun ja vahvistaa niille mahdollisesti määrättävien sakkojen määrän.

84 Yhteisöjen tuomioistuin on tällaisessa asiayhteydessä katsonut asiassa C-297/98 P, SCA Holding vastaan komissio, 16.11.2000 antamansa tuomion (Kok. 2000, s. I-10101) 37 kohdassa, että jos kyseinen yritys ei nimenomaisesti tunnusta tosiseikkoja, komission on näytettävä ne toteen, jolloin yrityksellä on edelleen vapaus tarvittaessa ja varsinkin oikeudenkäynnissä turvautua kaikkiin hyödyllisiksi katsomiinsa puolustautumisperusteisiin. Tämän perusteella voidaan tehdä vastakohtaispäätelmä, jonka mukaan tilanne ei ole tämä, jos kyseinen yritys on myöntänyt tosiseikat (asia T-224/00, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok. 2003, s. II-2597, 227 kohta; yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. II-1181, 108 kohta; jäljempänä asia Tokai I; ks. myös vastaavasti edellä 56 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 324 ja 326 kohta).

85 Tällä oikeuskäytännöllä ei rajoiteta sen yrityksen kanteennostamismahdollisuuksia, jolle komissio on määrännyt seuraamuksia, vaan sillä täsmennetään, miten laajalti asia voidaan riitauttaa tuomioistuimessa, jotta vältettäisiin kyseisen rikkomisen perustana

olevien tosiseikkojen määrittämisen siirtyminen komissiolta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, ja on muistutettava, että viimeksi mainitulla on EY 230 artiklaan perustuvaa kannetta käsitellessään toimivalta tutkia sen päätöksen laillisuus, jolla seuraamus on määrätty, ja tarvittaessa muuttaa tätä päätöstä täyden harkintavaltansa nojalla (asia T-252/03, FNICGV v. komissio, määräys 9.11.2004, Kok. 2004, s. II-3795, 24 kohta).

86 Komissio on nyt esillä olevassa asiassa lähettänyt 23.5.2003 kantajille väitetiedoksiannon ja asettanut niille kahdeksan viikon määräajan siihen tutustumista ja vastauksen laatimista varten. Kantajat ovat tuon ajanjakson aikana voineet asianajajiensa avustuksella tarkastella komission niitä vastaan esittämiä väitteitä ja asian näin tuntien päättää, mikä kanta niiden on aiheellista omaksua, kun otetaan huomioon myös yhteistyötiedonannon määräykset.

87 Schunk GmbH toteaa väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, ettei se kiistä tosiseikkojen olemassaoloa eikä sitä, että nämä seikat on oikeudellisesti luonnehdittu kielletyksi sopimukseksi ja/tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, mutta että se vastustaa sitä, että sen katsotaan olevan vastuussa SKT:n tekemästä rikkomuksesta. Schunk GmbH:n vastauksessa keskitytään näin kiistämään solidaarinen vastuu SKT:n kanssa.

88 SKT:n vastaus puolestaan on esitetty erikoisessa muodossa siinä mielessä, että siihen sisältyy johdanto-osa, jossa todetaan yleisesti seuraavaa:

”[SKT] ei kiistä tosiseikkojen olemassaoloa – – Se ei kiistä myöskään sitä, että nämä seikat on oikeudellisesti luonnehdittu kielletyksi sopimukseksi ja/tai yhdenmukaiste-

tuksi menettelytavaksi. Näissä huomautuksissa [SKT] vastustaa vain tiettyjä komission tosiseikoista tekemiä arviointeja ja oikeudellisia päätelmiä. Täydennämme siis tosiseikkoja koskevan esityksen tiettyjä kohtia.”

89 Sen lisäksi, että valitulla sanamuodolla nimenomaisesti myönnetään kaikki pysytetyt tosiseikat, niillä myönnetään myös niistä väitetiedoksiannossa esitetyt oikeudelliset luonnehdinnat, mutta sillä esitetään kuitenkin varauma, joka koskee tiettyjä tosiseikkoja ja oikeudellisia päätelmiä, jotka komissio on voinut siitä tehdä.

90 Tältä osin on tärkeää korostaa, että komissio alensi Schunkin sakon määrää 10 prosentilla – määrä on täsmennetty istunnossa – yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan toisen luetelmakohdan nojalla, jossa määrätään, että ”saatuaan tiedon vastalauseista yritys ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat”.

91 On siis tarkistettava, katetaanko edellä 78 kohdassa mainitulla kiistämisellä ne varaumat, jotka SKT esittää väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa.

– Mainontakielto

92 Komissio väittää, että kantajat kiistävät väitetiedoksiannossa nimenomaisesti mainitun, mainontaa ja myyntinäyttelyihin osallistumista koskevan sopimuksen olemassaolon

ensimmäistä kertaa kannekirjelmässään, kun taas kantajat väittävät, etteivät ne ole myöntäneet kyseisen seikan olemassaoloa hallinnollisen menettelyn missään vaiheessa.

93 On todettava, että mainontakieltoon liittyvää kysymystä on käsitelty selkeästi väitetiedoksiannon 106 ja 107 kohdassa. Komissio näet toteaa, että kartellin jäsenet olivat sopineet, etteivät ne mainosta ja etteivät ne osallistu messuille ja näyttelyihin (106 kohta), ja se viittaa siihen, että tekninen komitea totesi 3.4.1998 pitämässään kokouksessa otsikon ”Mainontaa koskevat säännöt” alla, että ”Morgan Cupex ja Pantrak ovat mainostaneet hiiliharjoja, mikä ei ole sallittua” (107 kohta).

94 On muistutettava, että SKT ja Schunk GmbH ovat väitetiedoksiantoon vastatessaan todenneet, etteivät ne kiistä tosiseikkojen olemassaoloa eivätkä sitä, että nämä seikat on oikeudellisesti luonnehdittu kielletyksi sopimukseksi ja/tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, mutta SKT on kuitenkin vastauksensa 3–33 kohdassa esittänyt varaumia, jotka liittyvät tiettyihin komission arviointeihin ja päätelmiin. Noissa kohdissa ei kuitenkaan millään tavoin viitata komission mainontakieltoa koskeviin arviointeihin ja päätelmiin.

95 Näin ollen on syytä katsoa, että kantajat ovat selvästi myöntäneet mainontakieltoa koskevan kilpailuvastaisen sopimuksen olemassaolon ja ettei tätä olemassaoloa voida enää ensimmäistä kertaa kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

– Hiiliharkkojen toimittaminen

96 SKT toteaa, että toisin kuin komissio väittää, se ei ollut osallistunut sopimuksiin, joilla kiellettiin hiiliharkkojen toimittaminen leikkaajille.

97 Päätöksestä ilmenee, että tämä väite on seurausta siitä, että päätöstä on luettu vain osittain ja väärin, joten sitä ei voida pitää väitettyjen tosiseikkojen todellisena viivästyneenä kiistämisenä.

98 Komissio selittää päätöksen 154 perustelukappaleessa, että sen lisäksi että kartellin jäsenet myivät hiiliharjojen kaltaisia hiiliperäisiä lopputuotteita, ne myivät myös puristettuja hiiliharkkoja, joita ei vielä ollut leikattu eikä jatkokäsitelty harjojen tai muiden tavaroiden valmistamista varten. Tietyt leikkaajat, jotka eivät olleet kartellin jäseniä, ostivat nämä hiiliharkot, leikkasivat ne ja muunsivat ne lopputuotteiksi, jotka ne myivät asiakkaille. Samalla kun nämä leikkaajat olivat kartellin jäsenten asiakkaita, ne myös kilpailivat niiden kanssa lopputuotteiden markkinoilla.

99 Päätöksen 154–166 perustelukappaleesta ilmenee, että kartellin politiikalla pyrittiin rajoittamaan sitä kilpailua, jota leikkaajat saattoivat harjoittaa näistä harkoista valmistettujen lopputuotteiden markkinoilla, ja tämä tehtiin kieltäytymällä toimittamasta niille tai, jos niille oli jo toimitettu, vahvistamalla toimitettujen hiiliharkkojen hinnat korkeiksi.

100 Komissio moittii selvästi päätöksen 161 perustelukappaleessa Schunkia siitä, että se oli tehnyt toimituksia leikkaajille soveltamalla hintoja, joista oli edeltä käsin sovittu kartellin muiden jäsenten kanssa, mitä kantajat eivät kirjelmissään ole kiistäneet. Kantajien väitteellä, jonka mukaan ne eivät olleet osallistuneet hiiliharkkojen toimitusten kieltämistä koskeviin sopimuksiin, ei näin ollen ole merkitystä.

101 Tästä seuraa, että komissio on perustellusti katsonut, että kantajat olivat rikkoneet EY 81 artiklaa osallistumalla kilpailunvastaiseen sopimusyhdistelmään, joka käsitti muun muassa sopimuksia leikkaajille tarkoitettujen hiiliharkkojen hinnoista.

– Autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia koskevat kilpailunvastaiset menettelytavat

102 Kantajien mukaan menettelyn asiakirjoista ja itse päätöksestä ilmenee, etteivät kilpailunvastaiset sopimukset koskeneet autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajien toiminta-alojen tavaroita ja asiakkaita. Ne eivät myöskään olleet myöntäneet tällaisten sopimusten olemassaoloa hallinnollisessa menettelyssä.

103 Komissio väittää, että kyseiset kaksi toiminta-alaa on selkeästi kuvattu väitetiedoksiannon 11 kohdassa ja että näillä aloilla rikkominen ei tapahtunut tavoitehintajärjestelmää soveltamalla vaan siten, että kartellin jäsenet sopivat niistä perusteluista, joita käytettäisiin, kun kyseisten alojen toimijoiden kanssa käytävissä neuvotteluissa kieltäydyttäisiin hinnanalennuksista, mikä ilmenee jo väitetiedoksiannon 91 ja 94 kohdastakin.

104 Komissio lisää, että SKT on myöntänyt nämä tosiseikat väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen 24 kohdassa, joka kuuluu seuraavasti:

”Hiiliharjojen alalla ja ajoneuvoteollisuuden moduleiden alalla ja kodinkoneiden sekä työstökoneiden valmistajien osalta tuottajilla oli vastassaan suuria asiakkaita, joilla oli ostovoimaa ja jotka kykenivät käyttämään tuottajia toinen toistaan vastaan. Näistä asiakkaista ei koskaan ole tehty yleistä sopimusta kartellin Euroopan tasolla pidetyissä kokouksissa. Neuvotteluja tosin käytiin. Mutta niitä käytiin yksinomaan siinä tarkoituksessa, että tuottajat voisivat keskenään keskustella perusteluista, joita ne käyttäisivät vastatessaan alennuksia vaativille suurille asiakkaille.”

105 Näyttää näin siltä, että vaikka SKT kieltääkin hintasopimuksen olemassaolon, se myöntää sitä vastoin, että kartelliin kuuluneiden yritysten välillä oli lainvastainen yhteistoiminta, jonka kohteena olivat autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajille tarkoitettujen tavaroiden hintataso, mitä ei ensimmäistä kertaa enää voida kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

106 Kantajat kiistävät kuitenkin sen, että SKT:n väitetiedoksiantoon antaman vastauksen 24 kohdassa olevat lausumat voitaisiin ymmärtää EY 81 artiklan rikkomisen nimenomaiseksi tunnustamiseksi ja että niitä voitaisiin pitää sellaisena.

107 Jos väitetiedoksiannon tietty epätäsmällisyys moititun rikkomisen täsmällisen oikeudellisen luonteen ja määrittelyn osalta otetaan huomioon ja oletetaan, että edellä mainittuja lausumia voitaisiin olla pitämättä moitittujen tosiseikkojen nimenomaisena tunnustamisena, kantajien väite, jonka mukaan autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajien alalla ei ollut rikottu kilpailusääntöjä, olisi otettava tutkittavaksi, mutta se pitäisi joka tapauksessa perusteettomana hylätä.

108 On huomautettava, että päätöksestä ilmenee, että komissio on katsonut, että kartelliin kuuluneiden eri yritysten käyttäytyminen muodostaa yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen, joka konkretisoitui progressiivisesti sopimuksin ja/tai yhdenmukaistetuin menettelytavoin.

109 Päätöksen 1 artiklassa todetaan, että kyseiset yritykset, joihin kantajat kuuluvat, ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa osallistumalla ”sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen” sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla. Tässä suhteessa on syytä muistuttaa, että kun kyse on monitahoisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jossa useat tuottajat ovat useiden

vuosien ajan tavoitelleet sitä, että ne voisivat yhdessä ohjata markkinoita, komissiolta ei voida edellyttää, että se yksilöisi kunkin yrityksen ja kunkin hetken osalta täsmällisesti rikkomisen sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi, kun EY 81 artiklassa joka tapauksessa tarkoitetaan kumpaakin näistä kilpailusääntöjen rikkomisen muodoista (edellä 56 kohdassa mainittu asia PVC II, tuomion 696 kohta).

110 Autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia koskevien lainvastaisten toimintojen osalta komissio toteaa päätöksen 40 perustelukappaleessa, että ne kuuluvat sähköisiin tuotteisiin tarkoitettujen tavaroiden ”suurasiakkaiden” ensimmäiseen luokkaan ja että niille on luonteenomaista se, että niitä on vähän, että ne ostavat suuria määriä ja että niillä on merkittävä neuvotteluasema.

111 Komissio tukeutuu muun muassa LCL:n lausumiin ja toteaa, että ”ainoat asiakastyypit, jotka näytetään jätetyn tariffihintojen laskennan ulkopuolelle, ovat autotarvikkeiden ja ehkä kulutustavaroiden valmistajat” (päätöksen 120 perustelukappale), mutta että potentiaalisten toimittajien väliset suorat kontaktit otettiin ennen asianomaisten toimijoiden kanssa pidettyjä vuosittaisia neuvotteluja, koska näillä kontakteilla ei niinkään pyritty sopimaan hinnoista vaan perusteluista, joita käytettäisiin vastattaessa näiden suurasiakkaiden hinnanalennusvaatimuksiin (päätöksen 124 perustelukappale).

112 Kantajat toteavat, että LCL:ltä peräisin oleva asiakirja, johon komission päätelmät tukeutuvat, ei sisällä tietoja, joiden nojalla voitaisiin päätellä, että kyseinen näkemystenvaihto koski autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden aloja, ja ettei kyseinen vaihto ole EY 81 artiklassa kielletty menettely.

113 Ensiksi on todettava, että kyseinen asiakirja koskee ”sähkömoottorien harjojen hintojen laskentamenetelmää” ja että sen ensimmäinen osa on omistettu ”autoharjoille” ja ”FHP-harjoille”. LCL kuvaa näiden kahden tuotteen kysyntään liittyviä olosuhteita samoin sanoin kuin edellä 110 kohdassa ja toteaa seuraavaa:

”Tällaisessa yhteydessä kilpailijoiden välisellä yhteistoiminnalla pyrittiin riidanalaisen ajanjakson aikana vain kestämään voimasuhdetta, joka merkittävästi painottuu asiakkaiden hyväksi.

– –

’Autoharja-’ ja ’FHP-harja’-tuotteiden hinnoista ei koskaan ole keskusteltu [Euroopan Hiili- ja Grafiittiyhdistyksen] teknisissä kokouksissa. Niitä ei koskaan ole vahvistettu eri kilpailijoille yhteisillä menetelmillä tai tariffeilla.

Kartellin voimassaollessa – kartelli päättyi vuonna 1998 – kilpailijat olivat keskenään yhteistoiminnassa, kun ne vuosittaisissa kokouksissaan neuvottelivat asiakkaiden kanssa vaihtaakseen tietoja ja perusteluja, joita kukin kilpailija yritti sitten käyttää kestääkseen asiakkailta tulevaa painostusta ja niiden esittämiä jatkuvia hinnanalennusvaatimuksia.

– –

Päätelmä

Rikkomisen kestäessä kilpailijat olivat keskenään yhteistoiminnassa ’autoharjojen’ ja ’FHP-harjojen’ osalta tarkoituksenaan auttaa kilpailijoita kestämään paremmin asiakkailta tulevaa voimakasta painostusta ja niiden esittämiä jatkuvia hinnanalennusvaatimuksia.”

114 Kun otetaan huomioon se, millaisista tavaroista tuossa asiakirjassa on kyse, ei ole epäilystä siitä, että mainittu yhteistoiminta koski autotarvike- ja kulutustavara-aloja. On kiistatonta, että sähköisiä ja mekaanisia hiili- ja grafiittituotteita käytetään pääasiallisesti sähkönsiirrossa. Näihin tuotteisiin kuuluvat grafiittiharjat, jotka käsittävät ”autoharjat”, jotka asennetaan autonosiksi tarkoitettuihin sähkömoottoreihin, ja ”FHP-harjat”, jotka asennetaan kodinkoneiden ja käsityökalujen sähkömoottoreihin.

115 SKT on lisäksi väitetiedonantoon antamansa vastauksen 24 kohdassa selvästi katsonut kyseisen yhteistoiminnan koskeneen ”hiiliharjojen alaa ja ajoneuvoteollisuuden moduleiden alaa ja kodinkoneiden sekä työstökoneiden valmistajia”.

116 Toiseksi on syytä muistuttaa, että yhdenmukaistetun menettelytavan käsite tarkoittaa sellaista yritysten välisen yhteensovittamisen muotoa, jolla korvataan tietoisesti kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että tehtäisiin varsinaista sopimusta (edellä 55 kohdassa mainittu asia ICI, tuomion 64 kohta). Kyseessä olevat yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerit eivät edellytä todellisen ”suunnitelman” laatimista, vaan niitä on tulkittava perustamissopimuksen kilpailua koskeviin määräyksiin kuuluvan sellaisen ajatuksen valossa, jonka mukaan jokaisen

taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti toimintatapa, jota se aikoo noudattaa yhteismarkkinoilla. Vaikka on totta, että tämä itsenäisyyden edellytys ei sulje pois taloudellisten toimijoiden oikeutta sopeutua järkevästi kilpailijoidensa todettuun tai niiltä odotettuun käyttäytymiseen, sen kanssa on kuitenkin jyrkästi ristiriidassa se, että tällaisten toimijoiden välillä olisi suoria tai epäsuoria kontakteja, joiden tarkoituksena on joko vaikuttaa jonkin tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastaa tällaiselle kilpailijalle se, kuinka yritys itse on päättänyt käyttäytyä tai kuinka se aikoo itse käyttäytyä markkinoilla, tai joilla on tällaisia vaikutuksia (yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 173 ja 174 kohta ja edellä 56 kohdassa mainittu asia PVC II, tuomion 720 kohta).

117 Kartellin jäsenten välisten suorien kontaktien, sellaisina kuin LCL ja SKT niistä kertovat, tarkoitus paljastaa selvästi edellä mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetun lainvastaisen yhdenmukaistamisen. Vaihtaessaan tietoja tavoitteenaan pitää yllä autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajille tarkoitettujen tavaroiden tietty hintataso kyseiset yritykset ovat omaksuneet kartellikäytäntöjä, jotka ovat helpottaneet niiden kaupallisen käyttäytymisen yhteensovittamista, ja näin ne ovat selvästi toimineet vastoin vaatimusta, jonka mukaan kunkin taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti se toimintatapa, jota se aikoo noudattaa markkinoilla.

118 Asiassa C-49/92 P, komissio vastaan Anic Partecipazioni, 8.7.1999 antamassaan tuomiossa (Kok. 1999, s. I-4125) yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kuten EY 81 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, yhdenmukaistettu menettelytapa merkitsee paitsi yritysten välistä yhdenmukaistamista myös tietynlaista markkinakäyttäytymistä tämän yhdenmukaistamisen jälkeen ja syy-yhteyttä näiden kahden tekijän välillä (118 kohta). Se katsoi myös, että on oletettava, elleivät asianomaiset toimijat esitä niille kuuluvan näyttövelvollisuuden mukaisesti vastakkaista näyttöä, että yhdenmukaistamiseen osallistuvat ja edelleen markkinoilla toimivat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisestä päättäessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihtamansa tiedot (em. asia komissio vastaan Anic Partecipazioni, tuomion 121 kohta).

119 Koska SKT ei ole esittänyt sille kuuluvan näyttövelvollisuuden mukaista vastakkaista näyttöä, nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on katsottava, että SKT, joka jatkoi toimintaansa relevanteilla markkinoilla koko rikkomisajanjakson ajan, on ottanut huomioon lainvastaisen yhdenmukaistamisen, johon se osallistui, päättäessään markkinakäyttäytymisestään (ks. vastaavasti edellä 118 kohdassa mainittu asia komissio vastaan Anic Partecipazioni, tuomion 121 kohta).

120 Tästä seuraa, että komissio on perustellusti katsonut, että kantajat olivat rikkoneet EY 81 artiklaa osallistumalla sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen, joka koski muun muassa autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajille tarkoitettuja tavaroita, ja että näin ollen on hylättävä kantajien väitteet, jotka perustuvat siihen väärään lähtökohtaan, että kartelli ei koskenut mainittuja tavaroita ja että kyseisillä aloilla saatua liikevaihtoa ei ollut tarpeen ottaa huomioon.

– Kartellin jäsenten kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla pyrittiin muuttamaan pysyvästi markkinoiden kilpailurakennetta yrityksiä ostamalla, ei ollut olemassa

121 Kantajat toteavat rikkomisen vakavuutta koskevissa huomautuksissaan, että komissio toteaa menneisyydessä tapahtuneista yritysostoista päätöksen 173 perustelukappaleessa, ainakin sen saksankielisessä versiossa, että ”kartelli oli näillä toimenpiteillä käytännöllisesti vapautunut kaikista ETA:n markkinoilla toimivista ’ulkopuolisista’”.

122 Schunk toteaa, että näin väittäessään komissio olettaa, että asianomaiset yritykset noudattivat kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla pyrittiin muuttamaan pysyvästi

kilpailurakennetta markkinoilla yrityksiä ostamalla, ja väittää, ettei tällaista suunnitelmaa ole koskaan ollut olemassa tai että vain SGL ja Morgan ovat voineet laatia ja toteuttaa tällaisen suunnitelman sen tietämättä.

123 Vaikka nämä kantajien väitteet voidaankin ymmärtää siten, että niillä kiistetään se päätöksen toisessa perustelukappaleessa kuvattu rikkominen, josta niiden on katsottu olevan vastuussa, on todettava, että nämä väitteet ovat seurausta siitä, että päätöstä on selvästikin luettu väärin, ja ne on täysin asiaankuulumattomina hylättävä.

124 Tässä suhteessa on todettava, että päätöksen 173 perustelukappale muodostuu päätelmän ilmaisevasta yhdestä virkkeestä, jossa ei viitata yksinomaan kartellin tiettyjen jäsenten suorittamiin yritysostoihin.

125 Ilmaisulla ”näillä toimenpiteillä” viitataan kaikkiin päätöksen 167 perustelukappaleessa kuvattuihin kilpailunvastaisiin menettelyihin, joilla pyrittiin taivuttamaan kilpailijat yhteistyöhön, pakottamaan yhdenmukaistetun toiminnan avulla kilpailijat vetäytymään markkinoilta tai joilla niille ainakin selvästi ilmoitettiin, ettei kartellin ärsyttäminen ollut niiden etujen mukaista, ja kilpailijoiden ostot täydensivät näitä toimenpiteitä. Komissio ei siis kyseisessä perustelukappaleessa millään tavoin totea tai oleta, että olemassa olisi ollut ”kartellin jäsenten kokonaisvaltainen suunnitelma, jolla pyrittiin muuttamaan pysyvästi markkinoiden kilpailurakennetta yrityksiä ostamalla”.

126 Lisäksi on syytä huomauttaa, että komissio ei väitetiedonannossa eikä päätöksessä katso kantajien ostaneen kilpailijayrityksiä ja että kantajat eivät yritysostotoimenpiteitä

lukuun ottamatta kiistä niiden päätöksen 168–171 perustelukappaleessa kuvattujen kilpailunvastaisten menettelyjen olemassaoloa, joihin kantajien oli katsottu ryhtyneen ja jotka kohdistuivat kilpailijayrityksiin.

– Kyseisten sopimusten valvontaan ja toimeenpanoon tähtäävän, erityisen pitkälle kehitellyn menetelmän olemassaolo

127 Päätöksen 2 ja 219 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio katsoi, että päätöksen adressaatteina olevat yritykset osallistuivat EY 81 artiklan 1 kohdan ja 1.1.1994 lukien ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan yhteen jatkettuun rikkomiseen ja että ne olivat tällöin muun muassa ”käyttäneet erityisen pitkälle kehiteltyä menetelmää valvoakseen sopimustensa toimeenpanoa”.

128 Kantajat väittävät, ettei tällaista menetelmää ole koskaan ollut olemassa ja ettei päätöksessä täsmennetä sen sisältöä.

129 On kuitenkin todettava, että päätöksessä on kaksi perustelukappaletta, jotka liittyvät ”tapaan varmistaa kartellin sääntöjen noudattaminen”.

130 Päätöksen 89 perustelukappale kuuluu seuraavasti:

”Vuoden 1937 sopimuksessa, jolla perustettiin Euroopan hiiliharjanvalmistajien yhdistys, määrättiin virallisesta välimiesmenettelystä sellaisten kartellin jäsenten välisten riitojen ratkaisemiseksi, joissa väitettiin kartellin sääntöjä rikotun. Nämä viralliset menettelyt, joilla pyrittiin varmistamaan kartellin sääntöjen noudattaminen, eivät olleet enää mahdollisia yhteisön kilpailusääntöjen voimaantulon jälkeen. Kartellin

jäsenet valvoivat tällöin tarkasti kunkin jäsenen asiakkailleen tekemiä hintatarjouksia ja vaativat kokouksissa tai muussa yhteydenpidossa, että kartellin sopimista säännöistä ja hinnoista oli pidettävä kiinni. Esimerkkejä:

Teknisen komitean 16.4.1993 pidetyssä kokouksessa:

'G [Schunk] vaatii, että:

1) Burgmannille [eräs asiakas] tehty hintatarjous, joka alittaa tariffin 25–30 prosentilla, on kirjallisesti peruutettava;

2) toista tämän tasoista hintatarjousta ei tehdä'.

Paikallinen kokous Alankomaissa 27.10.1994:

'Morganite – Belgia ongelmia yhteistyökumppaneiden kanssa. Kesällä ei sovellettu hinnankorotuksia'."

131 Komissio lisää useisiin asiakirjoihin tukeutuen päätöksen 90 perustelukappaleessa, että "liian alhaisia hintoja käyttävien yritysten tapaukset tutkittiin kartellin kokouksissa, ja ne saattoivat antaa aiheen korvausvaatimuksiin".

132 Komissio väittää kirjelmissään, että kantajat riitauttavat ensimmäistä kertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa edellä mainitut tosiseikat, jotka esitetään tosiasiallisesti väitetiedonannon 62 kohdassa.

133 On tärkeää korostaa, että SKT:n väitetiedonantoon antamassaan vastauksessa esittämät varaumat ja arvostelevat huomautukset, joilla sen toteamuksen ulottuvuus, jolla alun perin lähtökohtaisesti myönnettiin tosiseikkojen olemassaolo, suhteutetaan näiden tosiseikkojen oikeudelliseen luonnehdintaan, eivät koske sopimusten toimeenpanon valvontaan liittyvää kysymystä, josta kantajat eivät siis voi enää keskustella ensimmäistä kertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

134 Jos oletetaan, että kantajien kiistäminen voitaisiin kuitenkin ottaa tutkittavaksi siitä syystä, että komissio käyttää ilmaisua ”erityisen pitkälle kehitelty menetelmä” ensimmäistä kertaa päätöksessä, se olisi joka tapauksessa perusteettomana hylättävä. On nimittäin riittävää todeta, että kantajat eivät ole esittäneet sellaisia seikkoja, joilla voitaisiin riitauttaa komission päätöksen 89 ja 90 perustelukappaleessa esittämät toteamukset, jotka koskevat tarkemmin ottaen kartellin jäsenten tariffipolitiikan valvontajärjestelmän olemassaoloa ja sen mukaista liian alhaisia hintoja tarjonneiden yritysten vahingonkorvausvelvollisuutta.

135 Lopuksi on todettava, että kannekirjelmän siinä osassa, joka koskee ”Schunkin osallistumista rikkomiseen” ja väitettä, jonka mukaan komissio oli yliarvioinut sen, kantajat arvostelevat päätöksen 178 perustelukappaleessa esitettyä komission kantaa, jonka mukaan on ”epänormaalia”, että European Carbon and Graphite Associationin (ECGA, Euroopan Hiili- ja Grafiittiyhdistys) 1.3.1995 pidetystä perustamiskokouksesta lähtien tietyt jäsenet ovat todenneet erikoisgrafiitteihin liittyviä asioita käsittelevän komitean olevan tarpeen, mutta ne eivät tuolloin kyenneet selittämään, mitä laillisia kysymyksiä sen pitäisi käsitellä.

136 Senkin vuoksi, että kantajien lausumat ovat suppeita ja vaikeatajuisia, näyttää siltä, että komissio on esittänyt edellä mainitut toteamukset arvioidessaan toimialayhdistysten ja tarkemmin ottaen ECGA:n roolia kartellissa. Näin ollen kantajien kyseiset lausumat eivät ole sellaisia, että niillä voitaisiin kyseenalaistaa sen enempää kantajien vastuuta kuin muutoinkaan rikkomisen vakavuutta koskevaa komission arviointia.

137 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että komissio on perustellusti katsonut, että kantajat olivat rikkoneet EY 81 artiklaa siten kuin päätöksen toisessa perustelukappaleessa kuvataan osallistumalla mainittujen ajanjaksojen aikana sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen sähköisten ja mekaanisten hiili- ja grafiittituotteiden alalla.

Sakon alentamista koskeva vaatimus

138 Kantajat moittivat komissiota siitä, että se on loukannut suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sakon määrää vahvistaessaan.

139 Päätöksestä ilmenee, että sakot on määrätty asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan perusteella ja että komissio on määrittänyt sakkojen määrän soveltamalla suuntaviivoissa määrättyä menetelmää, vaikka päätöksessä ei näihin suuntaviivoihin nimenomaisesti viitatakaan.

Väite, jonka mukaan komissio on yliarvioinut rikkomisen vakavuuden sen laatuun ja vaikutuksiin nähden

140 Suuntaviivoissa määritellyn menetelmän mukaan komissio ottaa asianomaisille yrityksille määrättävien sakkojen määrää laskiessaan lähtökohdakseen summan, joka määritetään kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella. Rikkomisen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla (1 kohdan A alakohdan ensimmäinen alakohta). Tässä yhteydessä kilpailusääntöjen rikkomiset jaetaan kolmeen luokkaan, nimittäin ”vakavaa vähäisempiin”, joista määrättävä sakko voi olla 1 000 eurosta 1 miljoonaan euroon, ”vakaviin”, joista määrättävä sakko voi olla 1 miljoonasta 20 miljoonaan euroon, ja ”erittäin vakaviin”, joista määrättävä sakko voi olla yli 20 miljoonaa euroa (1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta).

141 Komissio on päätöksessä vedonnut seuraaviin kolmeen seikkaan:

– kyseinen rikkominen oli tapahtunut pääasiallisesti siten, että myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot oli vahvistettu suoraan tai välillisesti, että markkinat oli jaettu muun muassa jakamalla asiakkaat ja että koordinoituja toimintoja oli suoritettu niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä, ja tällaiset menettelytavat ovat jo laatunsakin puolesta EY 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräysten vakavimpia rikkomisia (päätöksen 278 perustelukappale)

– kartellisopimukset oli toimeenpantu, ja ne olivat vaikuttaneet kyseisten tuotteiden markkinoihin ETA:lla, mutta tätä vaikutusta ei voitu täsmällisesti mitata (päätöksen 286 perustelukappale)

– kartelli kattoi koko yhteismarkkinat ja ETA:n perustamisen jälkeen koko ETA:n (päätöksen 287 perustelukappale).

142 Komission päätöksen 288 perustelukappaleessa esittämä päätelmä kuuluu seuraavasti:

”Kaikki nämä tekijät huomioiden komissio katsoo, että yritykset, joita tämä päätös koskee, ovat syyllistyneet erittäin vakavaan rikkomiseen. Rikkomisen laatu ja sen maantieteellinen laajuus ovat komission mukaan sellaiset, että rikkomista on pidettävä erittäin vakavana, voitiinpa sen vaikutus markkinoihin mitata tai ei. Joka tapauksessa on selvää, että kartellin kilpailunvastaiset järjestelyt on pantu toimeen ja ne ovat vaikuttaneet markkinoihin, vaikka tätä vaikutusta ei voidakaan täsmällisesti mitata.”

143 Kantajat väittävät komission yliarvioineen rikkomisen vakavuuden, ja ne kehittelevät tältä osin useita eri argumentteja, jotka liittyvät pääasiallisesti rikkomisen varsinaisen laadun tarkasteluun. Samoin ne arvostelevat arviointia, jonka komissio on tehnyt kyseisen rikkomisen vaikutuksista.

– Rikkomisen laatu

144 Aluksi on todettava, että ne komission esittämät perustelut, jotka liittyvät rikkomisen laatuun, jakautuvat kahteen osaan, joista toinen liittyy kyseisten kilpailunvastaisten toimintojen varsinaisen aineellisen sisällön huomioon ottamiseen (päätöksen 278 perustelukappale) ja toinen sen ulkopuolisiin aiheisiin, jotka kuitenkin liittyvät rikkomisen laadun arviointiin (päätöksen 279 perustelukappale).

145 Ensimmäisessä osassa komissio toteaa, että kyseinen rikkominen oli tapahtui ”olennaisesti” vahvistamalla suoraan tai välillisesti myyntihinnat ja asiakkaisiin sovellettavat muut myyntiehdot, jakamalla markkinat muun muassa jakamalla asiakkaat ja suorittamalla koordinoituja toimintoja niitä kilpailijoita vastaan, jotka eivät olleet kartellin jäseniä.

146 On syytä muistuttaa, että kantajien lausumat, joiden mukaan mainontakiellosta ei ollut kilpailunvastaista sopimusta, joiden mukaan kartellin jäsenet eivät olleet tehneet kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla olisi pyritty muuttamaan pysyvästi markkinoiden kilpailurakennetta yrityksiä ostamalla, ja joiden mukaan ne eivät olleet käyttäneet erityisen pitkälle kehiteltyä menetelmää valvoakseen sopimuksiaan ja niiden toimeenpanoa ja jotka on esitetty niiden kirjelmien niissä osissa, joissa varsinaisesti kiistetään rikkomisen vakavuutta koskeva komission arviointi, on hylätty edellä esitetyistä syistä.

147 Päätöksen 278 perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee lisäksi, että rikkomisen vakavuutta arvioidessaan komissio painottaa kartelliin osallistuneiden yritysten kilpailunvastaisia toimintoja eri tavoin ja ettei se edes mainitse mainontakieltoa eikä niiden sopimusten valvontaa ja toimeenpanoa varten käyttöön otettua erityisen pitkälle kehiteltyä menetelmää, sillä nämä menettelytavat olivat ominaispiirteiltään objektiivisesti vähemmän tärkeitä ja pelkästään täydentäviä.

148 Näin ollen ja vaikka oletettaisiinkin, että kantajien esittämää mainontakiellon ja edellä mainitun menetelmän kiistämistä voitaisiin pitää perusteltuna, komission rikkomisen vakavuudesta tekemää arviointia ei voida niillä asettaa kyseenalaiseksi.

149 Komissio toteaa rikkomisen vakavuutta koskevan arvioinnin perustelujen toisessa osassa (päätöksen 279 perustelukappale) seuraavaa:

”Perinpohjaisuuden vuoksi voidaan myös huomauttaa, että kaikki ETA:n suuret toimijat, joiden määräysvallassa on yli 90 prosenttia ETA:n markkinoista, osallistuivat kartellin perustamisjärjestelyihin. Asianomaisten yritysten korkeimmat tasot johtivat, tai ainakin niistä tietoisina sietivät, näitä järjestelyjä. Osapuolet olivat toteuttaneet monia varotoimia välttääkseen kartellin paljastumisen, minkä vuoksi minkäänlaista epäilystä ei ole siitä, että ne täysin tiesivät menettelyjensä olevan lainvastaisia. Kartelli oli saavuttanut korkean institutionaalisen aseman, ja sitä kunnioitettiin laajasti. Osapuolet olivat yhteydessä toisiinsa kokouksissa ja muutoin usein ja säännöllisesti. Kartelli otettiin käyttöön pelkästään siihen osallistuvien yritysten hyödyttämiseksi ja niiden asiakkaiden sekä, viime kädessä, suuren yleisön vahingoksi.”

150 Kantajat toteavat rikkomisen vakavuuden virheellistä arviointia koskevan väitteensä tueksi, että komissio erehtyy, kun se päätöksen alaviitteessä 4 kirjoittaa, että ”hintasopimuksista aiheutuviin tarpeisiin” kartelli erotteli sähkölaitteisiin tarkoitetut tavarat useisiin suuriin luokkiin, ja että komission näkemys, jonka mukaan sopimukset on pantu toimeen velvoittavalla tavalla organisoidun järjestelmän avulla, perustuu ”tästä syystä” tosiseikkojen virheelliseen tulkintaan.

151 Senkin vuoksi, että kaksi edellä mainittua lausumaa eivät selvästikään ole loogisessa yhteydessä toisiinsa, riittää, kun todetaan, että kantajien lausumat ovat täysin irrallaan komission päätöksessään esittämästä rikkomisen vakavuuden arvioinnista ja etteivät ne millään tavoin liity kyseisen vakavuuden yliarviointia koskevaan väitteeseen.

152 Kantajat väittävät myös, ettei päätöksessä (279 perustelukappale) olisi pitänyt ottaa huomioon kartellin salaista luonnetta eikä suurelle yleisölle aiheutunutta vahinkoa raskauttavina asianhaaroina, sillä kyse oli jokaiseen kartelliin erottamattomasti

kuuluvista seikoista, jotka lainsäätäjä jo on ottanut huomioon sakon puitteista säätäessään. Komissio ei lisäksi ole esittänyt todisteita sen väitteensä tueksi, jonka mukaan kartellin jäsenet olivat järjestelmällisesti ponnistelleet peitelläkseen lainvastaisia toimiaan.

153 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta määritettäessä otetaan huomioon lukuisia tekijöitä, kuten asian ominaispiirteet, asiayhteys ja sakkojen ennalta ehkäisevä vaikutus, joiden osalta komissiolla on harkintavaltaa (edellä 44 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 241 kohta ja asia C-328/05 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, Kok. 2007, s. I-3921, 43 kohta).

154 Tässä yhteydessä komissio saattoi laillisesti ottaa huomioon sen, että yritykset olivat kovasti varoneet välttääkseen kartellin paljastumisen, ja suurelle yleisölle aiheutuneen vahingon, kun se määritti rikkomisen vakavuutta, ja on huomautettava, että nämä kaksi seikkaa eivät varsinaisesti ole ”raskauttavia seikkoja”, kuten kantajat toteavat.

155 Toisin kuin kantajat väittävät, komissio on päätöksen 81–87 perustelukappaleessa esittänyt yksityiskohtaisen kuvauksen kokousten ja yhteydenpitojen salaisuuden takaamiseksi toteutetuista varotoimista ja esittänyt tämän kuvauksen tueksi asiakirjatodisteita, joita kantajat eivät ole kiistäneet.

156 Lisäksi ja kuten komissio korostaa, kaikista kilpailuoikeuden rikkomisista ei aiheudu vahinkoa samalla tavalla sekä kilpailulle että kuluttajille. Yleisölle aiheutuneen vahingon huomioon ottaminen eroaa sen seikan huomioon ottamisesta, minkälainen taloudellinen kyky aiheuttaa vahinkoa kilpailulle ja kuluttajille kartellin jäsenellä on, sillä viimeksi mainittu tapahtuu vaiheessa, jossa lasketaan suuntaviivoissa määrättyä sakon määrää ja jossa pyritään eriytettyyn kohteluun etenkin silloin, kun – kuten nyt esillä olevassa asiassa – rikkomiseen on syyllistynyt useita yrityksiä.

157 Lopuksi on todettava, että päätöksen 279 perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee, että siitä ilmenevät seikat on mainittu toissijaisesti suhteessa päätöksen 278

perustelukappaleesta ilmeneviin seikkoihin. Näin ollen ja vaikka oletettaisiinkin, että kantajien lausumia, joilla ne riitauttavat sen, että kartellin salainen luonne ja yleisölle aiheutunut vahinko voitiin ottaa huomioon, voitaisiin pitää perusteltuina, niillä ei voida kyseenalaistaa komission rikkomisen laadusta esittämää arviointia, sellaisena kuin se ilmenee päätöksen 278 perustelukappaleessa olevista asianmukaisista ja riittävistä perusteluista.

– Rikkomisen vaikutukset

158 Kantajat toteavat rikkomisen vakavuuden yliarviointia koskevassa väitteessään, että komissio on tehnyt kaksi virhettä rikkomisen vaikutuksia arvioidessaan.

159 Ne väittävät ensinnäkin, että komissio on määrittänyt relevanttien markkinoiden koon väärin katsomalla, että kartelliin kuului autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia koskevia kartellisopimuksia, joiden olemassaoloa ne eivät ole koskaan myöntäneet.

160 Kuten edellä on esitetty, nämä lausumat liittyvät niihin lausumiin, joilla kiistetään komission päätöksessä todettu rikkominen, ja – toisin kuin kantajat toteavat – asiassa on myönnetty, että kartellin kilpailunvastaiset menettelytavat koskivat hyvinkin autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia. Niillä ei lisäksi ole minkäänlaista merkitystä kartellin vaikutusten arvioinnin perusteltavuutta tutkittaessa, sillä – toisin kuin kantajat väittävät – tämä arviointi ei riipu näiden yritysten kyseisistä tavaroista saamasta liikevaihdosta.

161 Toiseksi kantajat väittävät komission tehneen virheen sopimusten toimeenpanoa arvioidessaan, ja samalla ne väittävät, että komissio ei sen omissa suuntaviivoissa asetettujen edellytysten vastaisesti ole esittänyt todisteita kartellin konkreettisesta vaikutuksesta ja että se on ottanut riittämättömästi huomioon sen, että sopimukset on toimeenpantu vain osittain.

162 Komissio toteaa päätöksen 281 perustelukappaleessa olemassa olevan todellisia kilpailunvastaisia vaikutuksia, jotka ovat tässä tapauksessa aiheutuneet kartellisopimusten toimeenpanosta, vaikka niiden määrää ei voitukaan täsmällisesti mitata, ja tämä toteamus seuraa rikkomisen varsinaisen laadun kuvausta ja edeltää sen maantieteellisen laajuuden määrittämistä. Päätöksen 288 perustelukappaleen sisällöstä ja etenkin ilmaisun ”kaikki nämä tekijät huomioiden” käyttämisestä voidaan päätellä, että komissio on hyvinkin ottanut huomioon kartellin konkreettisen vaikutuksen markkinoihin pitäessään rikkomista ”erittäin vakavana”, vaikka se onkin lisännyt, että tämä luonnehdinta on perusteltu siitä riippumatta, voidaanko vaikutusta mitata vai ei.

163 Päätöksen 244–248 ja 280–286 perustelukappaleesta ilmenee näin, että komissio on selvästi päätellyt, että kartellin toimeenpanolla on ollut konkreettinen vaikutus kyseiselle alalle.

164 Komissio toteaa tässä suhteessa, että ”kartellin kaikki jäsenet ovat soveltaneet sovittuja (prosenttiyksiköin ilmaistuja) yleisiä hinnankorotuksia jakelemalla uusia hintaluetteloita – – julkisen liikenteen yhtiöt ovat tehneet hankintasopimuksen sellaisen yhtiön kanssa, jonka tarjousta oli käsitelty siten, että se oli hieman alempi kuin kartellin muiden jäsenten tarjoukset, yksityisillä asiakkailla ei ole ollut muuta mahdollisuutta kuin tehdä hankintansa edeltä määrätyn toimittajan kanssa ennalta määrättyyn hintaan ilman todellista kilpailua, ja leikkaajien on ollut mahdotonta ostaa harkkoja tai ne voivat ostaa niitä vain keinotekoisen korkein hinnoin, mistä syystä ne eivät voineet tehokkaasti kilpailla lopputuotemarkkinoilla”. Komission mukaan ei ole mitään epäilystä siitä, että kun otetaan huomioon rikkomisen pitkä kesto ja se, että yli 90 prosenttia ETA:n

markkinoista oli kyseisten yritysten yhteisessä valvonnassa, kartellilla on ollut todellisia kilpailunvastaisia vaikutuksia näillä markkinoilla (päätöksen 245 ja 281 perustelukappale).

165 On syytä muistuttaa, että arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen konkreettisia vaikutuksia markkinoihin komission on käytettävä vertailukohtana sitä kilpailutilannetta, joka olisi normaalisti vallinnut ilman kilpailusääntöjen rikkomista (ks. vastaavasti edellä 116 kohdassa mainittu asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 619 ja 620 kohta; asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1751, 235 kohta; asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-347, 645 kohta ja edellä 84 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomion 150 kohta).

166 Komissio voi hintakartellin yhteydessä laillisesti päätellä, että kilpailusääntöjen rikkomisella on ollut vaikutuksia, koska kartellin jäsenet ovat toteuttaneet toimenpiteitä soveltaakseen sovittuja hintoja esimerkiksi ilmoittamalla ne asiakkaille, antamalla työntekijöilleen ohjeet niiden käyttämisestä neuvottelun pohjana ja valvomalla sitä, että niiden kilpailijat ja omat myyntiyksiköt soveltavat niitä. Jotta vaikutus markkinoihin voidaan päätellä, riittää, että sovitut hinnat ovat olleet perustana vahvistettaessa yksittäisiä transaktiohintoja, jolloin asiakkaiden neuvotteluvara on kaventunut (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 340 ja 341 kohta; edellä 56 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat PVC II, tuomion 743–745 kohta ja yhdistetyt asiat T-259/02–T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio, tuomio 14.12.2006, Kok. 2006, s. II-5169, 285 kohta).

167 Komissiolta ei sitä vastoin voida vaatia, mikäli kartellin täytäntöönpano on näytetty toteen, että se osoittaisi järjestelmällisesti, että asianomaiset yritykset ovat todellisuudessa kyenneet sopimusten avulla saavuttamaan transaktioille korkeamman hintatason kuin se, joka ilman kartellia olisi vallinnut. Tältä osin väitettä, jonka mukaan ainoastaan se seikka, että transaktioiden hintataso olisi ollut erilainen ilman kartellia, voidaan ottaa huomioon määritettäessä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, ei voida hyväksyä (asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9693, 53 ja 62 kohta). Lisäksi olisi suhteetonta vaatia tällaista toteennäyttämistä, joka vaatisi

huomattavia resursseja, koska se edellyttäisi turvautumista hypoteettisiin laskelmiin, jotka perustuisivat taloudellisiin malleihin, joiden paikkansapitävyyden varmistaminen olisi tuomioistuimelle hankalaa ja joiden oikeellisuutta ei ole millään tavoin osoitettu (asia C-283/98 P, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9855, julkisasiamies Mischon ratkaisuehdotus, 109 kohta).

168 Jotta näet kyettäisiin arvioimaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, on ratkaisevaa tietää, olivatko kartellin jäsenet tehneet kaikkensa antaakseen aikomuksilleen todellisen vaikutuksen. Siihen, mitä tämän jälkeen tapahtui todellisuudessa saavutettujen markkinahintojen tasolla, olivat omiaan vaikuttamaan muut tekijät, jotka eivät olleet kartellin jäsenten määräämisvallassa. Kartellin jäsenet eivät voi lukea omaksi hyväkseen ja sakon alentamisen perusteeksi ulkoisia tekijöitä, jotka ovat haitanneet niiden pyrkimyksiä (edellä 167 kohdassa mainittu julkisasiamies Mischon asiassa Mo och Domsjö v. komissio antama ratkaisuehdotus, 102–107 kohta).

169 Komissio saattoi näin ollen laillisesti käyttää perustana kartellin toimeenpanoa päätellessään, että vaikutus markkinoihin oli olemassa, todettuaan ensin merkityksellisellä tavalla, että kartelli oli kestänyt yli yksitoista vuotta ja että yli 90 prosenttia ETA:n markkinoista oli kyseisen kartellin jäsenten valvonnassa.

170 Kun kyse on niiden toteamusten perusteltavuudesta, joista komissio on tehnyt tämän päätelmän tässä asiassa, on syytä todeta, että kantajat eivät ole todistaneet eivätkä edes väittäneet, ettei kartellia ollut pantu toimeen. Kantajien kirjelmistä ilmenee, että ne tyytyvät ainoastaan vetoamaan siihen seikkaan, että kartelli on toimeenpantu vain osittain, väite, jolla – vaikka sen oletettaisiinkin pitävän paikkansa – ei näytetä toteen sitä, että komissio olisi arvioinut rikkomisen vakavuutta väärin ottamalla huomioon sen, että kyseisillä lainvastaisilla menettelytavoilla on ollut todellinen kilpailunvas-

tainen vaikutus kyseisten tavaroiden markkinoilla ETA:lla (asia T-38/02, Groupe Danone v. komissio, tuomio 25.10.2005, Kok. 2005, s. II-4407, 148 kohta).

171 Lopuksi on korostettava, että vaikka oletettaisiinkin, ettei komissio ole oikeudellisesti riittävällä tavalla osoittanut kartellin konkreettista vaikutusta, tämä ei vaikuttaisi nyt kyseessä olevan rikkomisen luonnehtimiseen ”erittäin vakavaksi”. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointia koskevilla kolmella seikalla ei ole samaa painoarvoa kattavassa tutkimuksessa. Kilpailusääntöjen rikkomisen laadulla on ensisijainen merkitys erityisesti silloin, kun kilpailusääntöjen rikkomisia luonnehditaan ”erittäin vakaviksi”. Tältä osin suuntaviivoissa erittäin vakavina pidettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten kuvauksesta ilmenee, että sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyritään, kuten tässä tapauksessa, muun muassa hintojen vahvistamiseen, voidaan jo laatunsa perusteella luonnehtia ”erittäin vakaviksi”, ilman että näitä menettelytapoja olisi tarpeen luonnehtia tietyn vaikutuksen tai maantieteellisen laajuuden perusteella. Tätä päätelmää tukee se, että vaikka kilpailusääntöjen vakavien rikkomisten kuvauksessa mainitaan nimenomaisesti vaikutus markkinoihin ja vaikutus suureen osaan yhteismarkkinoista, kilpailusääntöjen erittäin vakavien rikkomisten osalta ei sitä vastoin esitetä vaatimusta todellisesta vaikutuksesta markkinoihin eikä vaatimusta vaikutusten toteutumisesta tietyllä maantieteellisellä alueella (yhdistetyt asiat T-49/02–T-51/02, Brasserie nationale ym. v. komissio, tuomio 27.7.2005, Kok. 2005, s. II-3033, 178 kohta ja edellä 170 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 150 kohta).

172 Edellä esitetystä seuraa, että väite, jonka mukaan rikkomisen vakavuutta on yliarvioitu sen laatuun ja vaikutuksiin nähden, on hylättävä.

Yritysten jakaminen luokkiin

173 Kantajat väittävät, että komissio on suuntaviivojensa vastaisesti määrittänyt sakkojen laskentapohjan yritysten kokonaisliikevaihdosta riippumatta, millä on päädytty yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen. Schunk ja SGL oli sijoitettu samaan luokkaan, vaikka SGL oli kooltaan melkein kaksinkertainen Schunkiin

verrattuna. Komissio on päätöksessä toiminut ”kiinteämääräisesti” ja jättänyt huomiotta tiettyjä tekijöitä, kuten kantajien rakenteen yhtiöoikeudelliselta kannalta tarkasteltuna ja niiden vaikeamman pääsyn rahoitusmarkkinoille, jotka olisivat mahdollistaneet sen, että kunkin yrityksen yksilöllinen kyky aiheuttaa haittaa kilpailulle olisi voitu arvioida.

174 Ensiksi on todettava, että – toisin kuin kantajat väittävät – silloin kun komissio määrittää sakkoja kulloisenkin rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella, se ei ole velvollinen laskemaan sakon määrää kyseisten yritysten liikevaihtoa koskevien määrien eikä etenkään niiden kokonaisliikevaihdon pohjalta (edellä 44 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri v. komissio, tuomion 255 kohta).

175 Sillä varauksella, että komission on noudatettava asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyä kokonaisliikevaihtoon liittyvää ylärajaa (ks. em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 119 kohta), se saa ottaa huomioon kyseessä olevan yrityksen liikevaihdon arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, kun se määrittää sakon määrää, mutta tälle luvulle ei pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton muihin arviointiperusteisiin nähden (edellä 116 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 257 kohta).

176 Komissio on nyt esillä olevassa asiassa soveltanut suuntaviivoissa esitettyä laskentatapaa, jonka mukaan rikkomisen vakavuutta arvioitaessa sakkojen määrän vahvistamiseksi huomioon otetaan useita seikkoja, joita ovat muun muassa kilpailusääntöjen rikkomisen varsinainen laatu, sen konkreettinen vaikutus, vaikutuksenalaisten markkinoiden maantieteellinen laajuus ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen takaaminen. Vaikka suuntaviivoissa ei määrätäkään, että sakkojen määrä on laskettava kokonaisliikevaihdon tai relevantin liikevaihdon perusteella, niissä ei myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otetaan huomioon sakkoa määritettäessä yhteisön yleisten oikeusperiaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa (edellä 44 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 258 ja 260 kohta).

177 Koska asianomaiset yritykset ovat kooltaan hyvin erilaisia ja jotta niiden jokaisen erityispaino ja näin niiden lainvastaisen menettelyn todellinen vaikutus kilpailuun voitaisiin ottaa huomioon, komissio on päätöksessä suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan neljännen ja kuudennen alakohdan mukaisesti kohdellut rikkomiseen osallistuneita yrityksiä kutakin eri tavoin. Se on tässä tarkoituksessa jakanut asianomaiset yritykset kolmeen luokkaan tukeutuen liikevaihtoon, jonka kukin niistä oli toteuttanut tässä oikeudenkäynnissä kyseessä olevista tuotteista ETA:lla, ja sisällyttänyt siihen kunkin yrityksen oman käytön arvon. Tästä seuraava markkina-osuusluku edustaa kunkin yrityksen suhteellista painoarvoa rikkomisessa ja sen tosiasiallista taloudellista kykyä aiheuttaa vakavaa vahinkoa kilpailulle (päätöksen 289–291 perustelukappale).

178 Vertailu on perustunut tietoihin, jotka liittyvät kyseisten tavaroiden liikevaihtoon (ilmaistu miljoonina euroina) viimeisenä kilpailusääntöjen rikkomisvuotena, eli vuonna 1998, sellaisina kuin nämä tiedot ilmenevät päätöksen 37 perustelukappaleessa olevasta taulukosta 1, jonka otsikko on ”Arvio menettelyn kohteena olevien tavaroiden luokkaa koskevasta liikevaihdosta (mukaan lukien omatarvetuotannon arvo) ja markkinaosuuksista ETA:lla vuonna 1998)”:

Toimittajat	Liikevaihto (omatarvetuotannon arvo mukaan luettuna)	Markkinaosuus ETA:lla (prosentteina)
Conradty	9	3
Hoffmann	17	6
[LCL]	84	29
Morgan	68	23
Schunk	52	18
SGL	41	14
Muut	20	7
Yhteensä	291	100

179 Tästä syystä LCL ja Morgan, joita pidettiin kahtena suurimpana toimijana yli 20 prosentin markkinaosuudella, sijoitettiin ensimmäiseen luokkaan. Schunk ja SGL, jotka ovat keskisuuria toimijoita 10 ja 20 prosentin välillä olevine markkinaosuuksineen, sijoitettiin toiseen luokkaan. Hoffmann ja Conradty, joita pidettiin pieninä toimijoina, koska niiden markkinaosuudet olivat alle 10 prosenttia, sijoitettiin kolmanteen luokkaan (päätöksen 37 ja 297 perustelukappale).

180 Komissio katsoi edellä esitettyjen seikkojen perusteella, että rikkomisen vakavuuden perusteella määritetty perusmäärän laskentapohja oli 35 miljoonaa euroa LCL:n ja Morganin, 21 miljoonaa euroa Schunkin ja SGL:n sekä 6 miljoonaa euroa Hoffmannin ja Conradtyn osalta (päätöksen 298 perustelukappale).

181 Toiseksi on syytä tuoda esille, että kartelli kattoi koko yhteismarkkinat ja ETA:n perustamisen jälkeen koko ETA:n ja että kyseisistä tavaroista saatu liikevaihto on asianmukainen perusta arvioitaessa, kuten komissio on päätöksessä tehnyt, miten laajasti rikkominen vaikuttaa kyseisen tavaran markkinoihin ETA:lla ja mikä on kunkin kartelliin osallistuneen merkitys relevanteilla markkinoilla. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee (ks. mm. edellä 43 kohdassa mainittu asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 121 kohta ja edellä 165 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 369 kohta), että tavaroista, joita rikkominen koskee, saatava liikevaihto voi osoittaa asianmukaisesti rikkomisen laajuuden relevanteilla markkinoilla. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, kilpailunrajoitusten kohteena olevista tavaroista saatu liikevaihto on objektiivinen peruste, jolla tämän menettelyn haitallinen vaikutus tavanomaiseen kilpailuun saadaan täsmällisesti mitatuksi (asia T-151/94, British Steel v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-629, 643 kohta).

182 Kolmanneksi on syytä korostaa sitä, että menetelmä, jolla kartellin jäsenet jaetaan luokkiin, jotta niitä voitaisiin käsitellä erikseen sakkojen laskentapohjia vahvistettaessa, ja jonka lähtökohdat on vahvistettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

oikeuskäytännössä siitä huolimatta, että siinä ei otetakaan huomioon samaan luokkaan kuuluvien yritysten kokoeroja (asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok. 2003, s. II-913, 385 kohta ja edellä 84 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 217 kohta), aiheuttaa sen, että samaan luokkaan kuuluvien yritysten perusmäärän laskentapohja vahvistetaan kiinteämääräisesti.

183 Komission päätöksessä tehdyn luokittelun on silti noudatettava yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jonka mukaan toisiinsa rinnastettavissa olevia tapauksia ei saa kohdella eri tavalla eikä erilaisia tapauksia samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua. Lisäksi oikeuskäytännön mukaan sakkojen määrän on oltava oikeassa suhteessa ainakin kilpailusääntöjen vakavuuden arvioinnissa huomioon otettuihin seikkoihin (ks. edellä 62 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 219 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

184 Sen tarkastamiseksi, onko kartellin jäsenet jaettu luokkiin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta noudattaen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on valvoessaan sitä, onko komissio käyttänyt sille tässä asiassa kuuluvaa harkintavaltaansa laillisesti, tarkastettava ainoastaan, onko tämä jako johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu (edellä 182 kohdassa mainittu asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 406 ja 416 kohta ja edellä 84 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 220 ja 222 kohta).

185 Neljänneksi on syytä huomauttaa, että kantajat tyytyvät arvostelemaan vain toisen luokan kokoonpanoa viittaamalla siihen, että niitä on kohdeltu syrjivästi SGL:ään nähden. Kantajat on SGL:n tavoin sijoitettu tähän luokkaan 18 prosentin ja 14 prosentin markkinaosuuksineen, jotka vastaavat 52 miljoonan ja 41 miljoonan euron markkinaosuutta relevanteilla markkinoilla ja joiden nojalla ne kuuluvat selvästi 10 prosentin ja 20 prosentin markkinaosuuksien välillä olevaan luokkaan.

186 On tärkeää korostaa, että samaan luokkaan kuuluvien Schunkin ja SGL:n välinen kokoero (4 prosenttiyksikköä) on pienempi kuin Schunkin ja Morganin, joka on ensimmäisen luokan pienin toimija, ja toisaalta Schunkin ja Hoffmannin, joka on kolmannen luokan merkittävin toimija, välinen kokoero. Schunkin ja SGL:n välinen vähäinen ero, kun huomioon otetaan SGL:n ei erityisen suuri markkinaosuus, mahdollisti näin sen, että komissio saattoi täysin johdonmukaisesti ja täysin objektiivisesti ja siis yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta rikkomatta kohdella Schunkia SGL:n tavoin keskisuurena toimijana ja näin vahvistaa sille Schunkin kanssa saman 21 miljoonan euron laskentapohjan, joka alitti LCL:lle ja Morganille, joilla oli merkittävä markkina-asema kyseisillä markkinoilla (29 prosenttia ja 23 prosenttia), vahvistetun laskentapohjan ja ylitti Hoffmannille ja Conradtylle, joiden markkina-asema kyseisillä markkinoilla oli hyvin marginaalinen (6 ja 3 prosenttia), vahvistetun laskentapohjan.

187 Näin ollen on selvää, että kantajat eivät voi pätevästi väittää, että niitä olisi kohdeltu syrjivästi tai suhteellisuusperiaatteen vastaisesti, koska niille määrätyn sakon laskentapohja on oikeutettu sen arviointiperusteen valossa, jota komissio on noudattanut määrittäessään kunkin yrityksen merkitystä relevanteilla markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 43 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 304 kohta), ja lisäksi on huomautettava, että pysytetty 21 miljoonan euron määrä vastaa melkein suuntaviivoissa ”erittäin vakaville” rikkomisille määrättyä vähimmäiskynnystä.

188 Näin ollen lausumat, jotka koskevat sitä, että SKT, jota ei ole noteerattu pörssissä ja jonka maailmanlaajuinen markkinaosuus selvästi alittaa 10 prosenttia, olisi taloudelliselta voimakkuudeltaan hyvinkin paljon pienempi kuin Morganin, LCL:n tai SGL:n kaltaiset, pörssissä noteeratut yritykset, jotka ovat maailmanlaajuisten konsernien emoyhtiöitä ja joiden on helppo päästä rahoitusmarkkinoille, on asiaankuulumattomina hylättävä.

189 Muutoin on todettava, että vaikka yrityksen erityisen luonteen ja rahoitusmarkkinoille pääsyn helppouden välisen välttämättömän yhteyden olemassaolo olisikin näytetty toteen, tällä seikalla ei ole selvästikään merkitystä, kun nyt esillä olevassa asiassa

konkreettisesti määritetään kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen suorittaman rikkomisen laajuutta ja sen todellista merkitystä relevanteilla markkinoilla.

Varoittava vaikutus

190 Kantajat väittävät ensinnäkin, että komissio on arvioinut varoittamistarvetta asianomaisten yritysten osalta eroja tekemättä ja yhdenmukaisesti, niiden liikevaihdosta riippumatta, mikä on vastoin oikeuskäytäntöä ja suuntaviivoja.

191 On muistutettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklassa säädettyjen seuraamusten tarkoituksena on päättää lainvastaiset toiminnat ja estää niiden uudistaminen (asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, Kok. Ep. I, s. 455, 173 kohta ja edellä 56 kohdassa mainittu asia PVC II, tuomion 1166 kohta).

192 Koska sakon tavoitteena on näin ollen olla varoittava, tämän tavoitteen varmistamiseen liittyvä vaatimus muodostaa yleisluonteisen vaatimuksen, jonka on ohjattava komissiota koko sakkojen laskennan ajan, eikä se edellytä välttämättä sitä, että mainittuun laskentaan sisältyisi tietty vaihe, jossa suoritetaan kokonaisarviointi kaikista olosuhteista, jotka ovat merkityksellisiä kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi (asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok. 2006, s. II-497, 226 kohta).

193 Komissio ei ole varoittavuutta koskevan tavoitteen huomioon ottamisen osalta määritellyt suuntaviivoissa mitään menetelmää tai yksilöityjä arviointiperusteita, joiden nimenomaisella mainitsemisella olisi sitova vaikutus. Suuntaviivojen 1 kohdan

A alakohdan neljännessä alakohdassa mainitaan rikkomisen vakavuuden arviointia koskevien toteamusten yhteydessä ainoastaan, että sakon määrä on määritettävä tasolle, joka on riittävän varoittava.

194 Komissio on tässä tapauksessa sakkojen määräämisessä noudatettavaa yleistä lähestymistapaa koskevassa esityksessään nimenomaisesti korostanut tarvetta määrittää sakot niiden varoittavuuden varmistavalle tasolle ja todennut, että se on soveltanut kartelliin osallistuneisiin eriytettyä kohtelua sen mukaan, mikä on niiden asian kannalta merkityksellisen liikevaihdon perusteella määritetty markkinaosuus, ja että se on vahvistanut Schunkin sakon laskentapohjan 21 miljoonaksi euroksi (päätöksen 271 ja 289 perustelukappale).

195 Päätöksestä ilmenee selvästi, että vahvistaessaan sakon laskentapohjaa rikkomisen vakavuuden perusteella komissio on yhtäältä määritellyt rikkomisen rikkomiseksi ottamalla huomioon objektiivisia seikkoja, eli rikkomisen varsinaisen laadun, sen vaikutuksen markkinoihin ja näiden markkinoiden maantieteellisen laajuuden. Toisaalta komissio on ottanut huomioon subjektiivisia seikkoja, eli kunkin kartellin jäsenen erityisen painoarvon, ja näin ollen jokaisen jäsenen lainvastaisen menettelyn todellisen vaikutuksen kilpailuun. Komissio on erityisesti tässä tarkastelunsa toisessa vaiheessa pyrkinyt sakon varoittavan tason varmistamisen tavoitteeseen.

196 On syytä muistuttaa, että tätä analyysiä tehdessään komissio on jakanut asianomaiset yritykset kolmeen luokkaan tukeutuen liikevaihtoon, jonka kukin niistä oli toteuttanut tässä oikeudenkäynnissä kyseessä olevista tuotteista ETA:lla, ja sisällyttänyt siihen kunkin yrityksen oman käytön arvon. Tästä seuraava markkinaosuusluku edustaa kunkin yrityksen suhteellista painoarvoa rikkomisessa ja sen tosiasiallista taloudellista kykyä aiheuttaa vakavaa vahinkoa kilpailulle (päätöksen 289–291 perustelukappale).

197 Näin ollen on selvää, että, toisin kuin kantajat väittävät, komissio ei ole arvioinut varoittamistarvetta asianomaisten yritysten osalta eroja tekemättä ja yhdenmukaisesti

vaan on päinvastoin ottanut huomioon niiden merkityksen relevanteilla markkinoilla niiden tämän asian kannalta merkityksellisestä liikevaihdosta lähtien.

198 Toiseksi kantajat väittävät, että komissio vaatii päätöksessä asianomaisia yrityksiä lopettamaan rikkomisen, vaikka ne olivat lopettaneet sen jo joulukuussa 1999, yli neljä vuotta aikaisemmin, mikä osoittaa komission perustaneen tarvittavaa varoittavuutta koskevan arviointinsa virheelliseen olosuhteeseen.

199 Tämä väite on hylättävä, koska se perustuu virheelliseen lähtökohtaan. Jo päätöksen 268 perustelukappaletta ja sen 3 artiklaakin luettaessa käy nimittäin ilmi, että päätöksen adressaatteina olleille yrityksille osoitettu käsky lopettaa välittömästi, jollei näin ollut jo tapahtunut, todettu rikkominen, ei ole missään yhteydessä komission varoittavuudesta tekemän arvioinnin kanssa.

200 Kolmanneksi kantajat väittävät, että niitä on syrjitty SGL:ään nähden sen vuoksi, että komissio on arvioinut tarvittavaa varoittavuutta ottamatta huomioon, että SGL:n oli pörssiyhtiönä helpompi päästä rahoitusmarkkinoille.

201 On syytä muistuttaa, että – kuten edellä 184–187 kohdassa on osoitettu – Schunkin ja SGL:n järjestäminen niiden kyseisistä tavaroista saaman liikevaihdon perusteella samaan luokkaan ei osoita, että Schunkia olisi jollain tavoin syrjitty.

202 Vaikka oletettaisiinkin olevan syytä katsoa, että pörssiyhtiön on helpompi irrottaa sakkojensa maksamiseen tarvittavat varat, tällainen tilanne saattaisi jossain tilanteessa oikeuttaa sen, että sille riittävän varoittavan vaikutuksen varmistamiseksi määrätään

sakko, joka on suhteellisesti suurempi kuin sellaiselle yritykselle määrätty sakko, joka on syyllistynyt samanlaiseen rikkomiseen mutta jolla ei ole tällaisia varoja.

203 Näin ollen jos komissio rikkoisi syrjintäkiellon periaatetta, siitä voisi seurata ainoastaan SGL:lle määrätyn sakon määrän korottaminen mutta ei Schunkille määrätyn sakon määrän alentamista, jota viimeksi mainittu kirjelmissään vaatii. Tässä suhteessa on syytä muistuttaa, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa ja että laillisuusperiaatteen mukaan kukaan ei voi omaksi edukseen vedota toisen hyväksi tapahtuneeseen lainvastaisuuteen (asia 134/84, Williams v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 4.7.1985, Kok. 1985, s. 2225, 14 kohta; asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1373, 160 kohta ja edellä 43 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 367 kohta).

204 Neljänneksi kantajat väittävät, että komission määräämän sakon suhteellisuusperiaatteen vastaisuus ilmenee selvästi, kun sitä verrataan Yhdysvaltojen, jonka markkinat vastaavat kooltaan suurin piirtein Euroopan markkinoita, kilpailuviranomaisten ”samassa asiassa” määräämiin seuraamuksiin.

205 Tästä on todettava, että kolmansien valtioiden viranomaisten, joiden tehtävänä on suojata vapaata kilpailua, toimivaltuuksien käyttöön alueellisen toimivaltansa puitteissa sovelletaan mainittujen valtioiden omia vaatimuksia. Seikkoihin, jotka ovat muiden valtioiden oikeusjärjestysten taustalla kilpailun alalla, sisältyy nimittäin erityisiä päämääriä ja tavoitteita, minkä lisäksi näiden seikkojen johdosta annetaan erityisiä aineellisia sääntöjä, ja ne johtavat – kun mainittujen valtioiden viranomaiset ovat todenneet, että kilpailuoikeuden alalla sovellettavia sääntöjä on rikottu – hyvin erilaisiin oikeudellisiin seurauksiin hallinto-, rikos- ja siviilioikeuden alalla (asia C-308/04 P, SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, Kok. 2006, s. I-5977, 29 kohta).

206 Oikeudellinen tilanne on sitä vastoin aivan toinen silloin, kun yritykseen sovelletaan kilpailuoikeuden alalla yksinomaan yhteisön oikeutta ja yhden tai useamman jäsenvaltion oikeutta, eli silloin, kun kartelli rajoittuu yksinomaan Euroopan yhteisön oikeuden alueellisen soveltamisalan sisäpuolelle (edellä 205 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 30 kohta).

207 Tästä seuraa, että kun komissio määrää seuraamuksia yrityksen lainvastaisesta käyttäytymisestä, jopa sellaisesta käyttäytymisestä, joka perustuu kansainväliseen kartelliin, sen tarkoituksena on suojata sisämarkkinoilla käytävää vapaata kilpailua, joka on EY 3 artiklan 1 kohdan g alakohdan nojalla yhteisön perustavoite. Yhteisön tasolla suojatun oikeushyvän erityisluonteen vuoksi komission alaa koskevien toimivaltuuksiensa nojalla tekemät arviot voivat nimittäin poiketa huomattavasti kolmansien valtioiden viranomaisten tekemistä arvioista (edellä 205 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 31 kohta).

208 Kantajien väittämästä suhteellisuusperiaatteen ja/tai kohtuusperiaatteen loukkaamisesta on huomattava, että kolmannen valtion viranomaisten määräämiä sakkoja koskevat seikat voidaan ottaa huomioon ainoastaan sen harkintavallan yhteydessä, joka komissiolla on sakkojen määräämisessä yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisista. Vaikka näin ollen on mahdollista, että komissio ottaa huomioon kolmansien valtioiden viranomaisten aikaisemmin määräämät sakot, sillä ei kuitenkaan ole siihen velvollisuutta (edellä 205 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 36 kohta).

209 Varoittavuudella, jota komissiolla on oikeus tavoitella sakon määrää vahvistaessaan, pyritään nimittäin varmistamaan se, että yritykset noudattavat EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjä harjoittaessaan toimintaansa yhteismarkkinoilla (ks. vastaavasti edellä 191 kohdassa mainittu asia ACF Chemiefarma v. komissio, tuomion 173–176 kohta). Näin ollen komissiolla ei ole velvollisuutta, kun se arvioi mainittujen sääntöjen rikkomisesta määrättävän sakon varoittavaa vaikutusta, ottaa huomioon

yritykselle kolmansien valtioiden kilpailusääntöjen rikkomisesta mahdollisesti määrättyjä seuraamuksia (edellä 205 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 29.6.2006, 37 kohta).

210 Nyt esillä olevassa asiassa riittää, kun muistutetaan, että päätöksen kohteena oleva kartelli rajoittui yksinomaan Euroopan yhteisön oikeuden alueellisen soveltamisalan sisäpuolelle ja ettei komissiolla siis ollut sakkojen varoittavuutta arvioidessaan velvollisuutta tavalla tai toisella ottaa huomioon Yhdysvaltojen viranomaisten kansallisia kilpailusääntöjä rikkoneille yrityksille määräämiä seuraamuksia. Kun Yhdysvaltojen kilpailuoikeuden rikkomisten valvontaa ja rangaistuksia koskevat, vahingonkorvauskanteiden ja rikosoikeudenkäyntien suureen merkitykseen liittyvät erityispiirteet otetaan huomioon, kantajat eivät voi tehokkaasti vedota tässä kolmannessa valtiossa käydyssä menettelyssä määrättyjen sakkojen määrään väittäessään, että niille päätöksessä määrätyn sakon suhteellisuusperiaatteen vastaisuus on näytetty toteen.

Schunkin yhteistoiminta

211 On syytä muistuttaa, että komissiolla on sakkojen laskentatavan osalta laaja harkintavalta, ja se voi ottaa tältä osin huomioon lukuisia tekijöitä, joihin kuuluu kyseessä olevien yritysten yhteistyö tämän toimielimen yksiköiden suorittaman tutkimuksen aikana. Komission on tässä yhteydessä suoritettava tosiseikkoja koskevia monimutkaisia arvioita, kuten arvioita, jotka koskevat mainittujen yritysten yhteistyötä (edellä 153 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 81 kohta).

212 Komissiolla on tässä suhteessa laaja harkintavalta, kun se arvioi yrityksen yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä muun muassa suhteessa muiden yritysten myötävaikutukseen asian selvittämisessä (edellä 153 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 88 kohta).

213 Komissio on yhteistyötiedonannossa määritellyt ne edellytykset, joilla komission kanssa kartelleja koskevissa tutkimuksissa yhteistyössä olevat yritykset voidaan vapauttaa sakoista tai joilla kyseiset yritykset voivat saada alennusta sakoista, jotka niiden olisi pitänyt maksaa, jos ne eivät olisi olleet tällaisessa yhteistyössä (ks. yhteistyötiedonannon A kohdan 3 alakohta).

214 Yhteistyötiedonannon D kohdassa määrätään seuraavaa:

”1. Jos yritys tarjoutuu yhteistyöhön ilman, että kaikki edellä B tai C kohdassa esitetyt edellytykset täyttyvät, yritykselle voidaan myöntää 10–50 prosenttia alennusta siihen sakkojen määrään, mikä sille olisi määrätty ilman yhteistyötä.

2. Näin voidaan menetellä erityisesti, jos:

– yritys toimittaa komissiolle ennen vastalauseiden tiedoksi antamista tietoja, asiakirjoja tai muita todisteita, jotka auttavat rikkomuksen todistamisessa

– saatuaan tiedon vastalauseista yritys ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat.”

215 Schunkille on tässä asiassa yhteistyötiedoksiannon D kohdan nojalla myönnetty 30 prosentin sakon alennus.

216 Perustellessaan arviointiaan komissio toteaa seuraavaa päätöksen 328 perustelukappaleessa:

”[LCL:n] tavoin Schunkin pyysi sille [asetuksen N:o 17] 11 artiklan nojalla osoitetun komission kirjeen saatuaan, että siihen sovellettaisiin lieventämistoimenpiteitä, mutta se esitti todisteet kuukautta myöhemmin kuin [LCL]. Schunk myönsi ilmoituksessaan kartellin olemassaolon ja osallistumisensa siihen, mutta se ei esittänyt kertomuksia ajanjaksolta, jona kartellin kokouksia pidettiin. Hyödyllisin jätetyistä todisteista on luettelo kartellin niistä kokouksista, jotka Schunk myöntää pidetyn. Tässä luettelossa on muutamia kokouksia, joista komissio ei tiennyt. Schunk jätti myös erän useita kokouksia koskevia läheteasiakirjoja. Suurin osa niistä koski kokouksia, joista komissio jo tiesi ja joista se oli kirjeessään 11 artiklan nojalla pyytänyt toimittamaan itselleen kaikki saatavilla olevat asiakirjat. Schunk vastasi tutkinnan aikana myös useisiin komission sille sen tutkintaan liittyvän yhteistyön vuoksi esittämiin kysymyksiin täydentääkseen tietoja, jotka se oli jo oma-aloitteisesti antanut. Komissio huomauttaa kuitenkin, että toisin kuin [LCL] Schunk ei omasta aloitteestaan toimittanut komissiolle täydentäviä tietoja kartellista. Komissio katsoo kaiken kaikkiaan, että Schunkin oma-aloitteisesti toimittamat todisteet täyttävät arviointiperusteen, joka koskee rikkomisen olemassaolon vahvistumiseen myötävaikuttamista.”

217 Komissio totesi myös, että Schunk ilmoitti sille väitetiedoksiannon saatuaan, ettei se kiistänyt komission syytösten perustana olevien tosiseikkojen olemassaoloa (päätöksen 329 perustelukappale).

218 On korostettava, ettei asiassa ole kiistetty sitä, että päätöksen tekoajankohtana Schunk täytti yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa määrätyt edellytykset. Riidanalainen on ainoastaan Schunkille myönnetyn alennuksen määrä 30 prosenttia LCL:n saatua 40 prosenttia, ja on huomautettava, että nämä kaksi yritystä saivat saman 10 prosentin alennuksen siitä syystä, etteivät ne kiistäneet tosiseikkojen olemassaoloa. Schunk väittää pääasiallisesti, että tämä ero on väärin perusteltu päätöksessä ja että kyse on syrjivästä kohtelusta.

219 Siitä Schunkin väitteestä, jonka mukaan se oli toiminut nopeammin kuin LCL, on todettava, että sen jälkeen kun Schunk sai 2.8.2002 päivättyyn, englanniksi laadittuun kirjeeseen sisältyneen tietojensaantipyynnön, se vaati 8.8.2002 saada siitä saksankielisen version, jonka se sai 4.10.2002. Schunkin mukaan tämä seikka selittää sen, että se voi toimittaa vastauksen tietojensaantipyyntöön vasta 25.10.2002, eli vain kolme viikkoa sen jälkeen, kun se oli saanut kyseisen saksan kielelle käännetyn pyynnön, kun taas LCL oli vastannut seitsemän viikkoa sille osoitetun tietojensaantipyynnön vastaanottamisen jälkeen.

220 On kuitenkin todettava, että SKT kirjoitti komissiolle 2.9.2002 alkaen ilmoittaakseen sille aikomuksestaan olla sen kanssa yhteistyössä hallinnollisessa menettelyssä ja aikomuksestaan tarkistaa, pystyikö se tietojensaantipyyntöön antamiensa vastausten lisäksi ilmoittamaan komissiolle muita hyödyllisiä tietoja toimielimen hallussa jo olevat todisteet huomioon ottaen.

221 SKT esitti 30.9.2002 asianajajansa välityksellä yksityiskohtaisia kommentteja tietojensaantipyynnöstä ja arvosteli sen sisältöä, ja se tarkasteli sitä oikeustieteen kannalta osoittaakseen, että esitetyt kysymykset eivät pysyneet oikeuskäytännössä määritellyissä rajoissa ja että vastaukset näihin kysymyksiin ja niitä vastaavien asiakirjojen toimittaminen ylittivät oikeudelliselta kannalta katsoen sen yhteistyön, jota yritykseltä voidaan vaatia. SKT totesi kuitenkin, että se tulisi vastaamaan näihin kysymyksiin vapaaehtoisesti ja että ne tiedot, jotka ylittivät sen yhteistyön, jota yritykseltä voidaan vaatia, oli kirjoitettu sen vastaukseen lihavoiduin kirjaimin.

222 Nämä SKT:n kaksi kirjelmää osoittavat, että se on täysin ymmärtänyt tietojensaantipyynnön ennen sen kääntämistä saksan kielelle, ja kantajat eivät näin ollen voi uskottavasti väittää, että ne kykenivät olemaan yhteistyössä vasta vastaanotettuaan kyseisen käännöksen.

223 Tähän toteamukseen on lisättävä, että LCL:kin sai englanniksi, eikä ranskaksi, laaditun tietojensaantipyynnön ja että se toimitti kyseisiä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevia tietoja heti 22.8.2002 ja sitten 24.9. ja 30.9.2002. Näin ollen komissio on perustellusti katsonut, että SKT toimitti todisteensa ainakin kuukautta myöhemmin kuin LCL.

224 Vaikka oletettaisiinkin, että tätä viimeistä päätelmää voitaisiin pitää vääränä ja että vain tietojensaantipyynnön saksankielisen käännöksen vastaanottamisella olisi merkitystä, päätöksen 328 perustelukappaleessa olevat muut perustelut oikeuttavat riitautetun erilaisen kohtelun.

225 Kuten päätöksen 328 perustelukappaleesta ilmenee, komissio on perustanut myönnettävän alennuksen määrää koskevan arviointinsa SKT:n antaman avun arvoon. Tältä osin on syytä muistuttaa oikeuskäytännössä todetun, että sakkojen alentaminen

kilpailulainsäädännön rikkomiseen osallistuneiden yritysten komission kanssa tekemän yhteistyön vuoksi perustuu näkemykseen siitä, että tällainen yhteistyö helpottaa komission tehtävää sen pyrkiessä toteamaan rikkomisen olemassaolon ja – tarvittaessa – saamaan sen loppumaan (edellä 44 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 399 kohta; edellä 42 kohdassa mainittu asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 325 kohta; asia T-338/94, Finnboard v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1617, 363 kohta ja edellä 165 kohdassa mainittu asia Mayr-Melnhof v. komissio, tuomion 330 kohta).

226 Komissio on pääasiallisesti katsonut, että SKT:n toimittamilla todisteilla oli vain vähäinen lisäarvo, kun otettiin huomioon sen hallussa jo olevat todisteet.

227 Se huomauttaa – Schunkin sitä kiistämättä – että se sai SKT:ltä sellaisen luettelon kartellin kokouksista, jonka se jo tunsi suurimmaksi osaksi ja joka tietyin osin vastasi alan eurooppalaisen ammatillisen yhteenliittymän eli ECGA:n virallisia kokouksia.

228 Toisin kuin Schunk väittää, komissio ei päätöksen 328 perustelukappaleessa totea, että SKT ei ollut toimittanut moitittujen tosiseikkojen aikaisia asiakirjoja. Lisäksi on kiistatonta, että SKT lähetti tietojensaantipyyntöön antamansa vastauksen kanssa ECGA:n edustajille osoitettuja kirjeitä ja suuren joukon asiakirjoja, jotka osoittivat luettelossa mainittuihin kartellin kokouksiin liittyneen matkoja ja hotellioleskeluja. Nämä asiakirjat eivät kuitenkaan ole ”kertomuksia” tai selvityksiä samaan aikaan pidettyjen kokousten sisällöstä.

229 Kuten komissio aivan oikein kirjelmissään toteaa, kokousluettelolla ja vastaavia matkoja koskevilla asiakirjoilla oli merkitystä vain suhteessa niihin tietoihin, jotka muut yritykset olivat antaneet kyseisten kokousten sisällöstä. Komissio on toisaalta todennut, Schunkin sitä kiistämättä, että vaikkakin SKT vastasi useisiin kysymyksiin, jotka sille esitettiin sen toimiessa tutkimuksen aikana yhteistyössä, täydentääkseen jo omaaloitteisesti antamiaan tietoja, mainittu yritys, toisin kuin LCL, ei omasta aloitteestaan toimittanut kartellia koskevia täydentäviä tietoja.

230 Schunk väittää vielä, että komissio korostaa päätöksen 328 perustelukappaleessa sitä, että se oli yhteistyössä tietojensaantipyynnön vastaanottamista seuranneena aikana, ja että tämä on ristiriidassa oikeuskäytännön kanssa, jonka mukaan tämä ei ole sellainen seikka, jonka nojalla yhteistyötä voitaisiin pitää vähempiarvoisena.

231 Päätöksen 328 perustelukappaleen ensimmäinen virke kuuluu seuraavasti:

”[LCL:n] tavoin myös Schunk pyysi sille 11 artiklan nojalla osoitetun komission kirjeen saatuaan, että siihen sovellettaisiin lieventämistoimenpiteitä, mutta se esitti todisteet kuukautta myöhemmin kuin [LCL].”

232 Kun otetaan huomioon tämä virke komission vastineessaan esittämä tulkinta, jonka mukaan tämä virke tarkoittaa, että se oli ottanut huomioon vain asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan perustuvan tietojenantovelvollisuuden ylittävät tiedot, on liian laaja, eikä sitä voida hyväksyä. Edellä mainitun perustelukappaleen sanamuodosta ilmenee, että komissio otti huomioon ajankohdan, jona vaatimus yhteistyötiedonannossa määrättyjen lieventämistoimenpiteiden soveltamisesta oli tehty, kun se arvioi sen alennuksen määrää, joka SKT:lle voitiin myöntää sen antaman avun perusteella.

233 Schunk viittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-230/00, Daesang ja Sewon Europe vastaan komissio, 9.7.2003 antamaan tuomioon (Kok. 2003, s. II-2733, 139 kohta) väittäessään, että tällainen huomioon ottaminen on oikeuskäytännön vastaista. Tuon tuomion 139 kohdasta, jota Schunk nimenomaisesti tarkoittaa, ilmenee kuitenkin, ettei sillä ole mitään merkitystä nyt esillä olevassa asiassa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tuossa asiassa katsonut sen seikan, että kantajilta evättiin yhteistyötiedonannon C kohdassa, eikä D kohdassa, kuten nyt esillä olevassa asiassa, määrätty alennus sillä perusteella, että niille oli osoitettu tietojensaantipyyntö, olevan ristiriidassa kyseisessä määräyksessä vahvistettujen edellytysten kanssa.

234 Tosiasiassa oikeuskäytännöstä ilmenee, että – kuten on jo todettu – komissiolla on laaja harkintavalta, kun se arvioi yrityksen yhteistyön laatua ja hyödyllisyyttä (edellä 153 kohdassa mainittu asia SGL Carbon v. komissio, tuomio 10.5.2007, 88 kohta), ja että se voi kokonaisarvioinnissaan ottaa huomioon sen, että tuo yritys on toimittanut sille asiakirjoja vasta tietojensaantipyynnön saatuaan (edellä 43 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 365 kohta, vahvistettu edellä 44 kohdassa mainitussa valitusasiassa Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 408 kohta), mutta se ei kuitenkaan saa pitää sitä ratkaisevana syynä vähätellä yrityksen tekemää yhteistyötä yhteistyöstä annetun tiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan perusteella (edellä 84 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 410 kohta). Päätöksen 328 perustelukappaleella ei laiminlyödä tätä oikeuskäytäntöä.

235 Päätöksen 324 ja 328 perustelukappaletta luettaessa käy joka tapauksessa ilmi, että komissio on niin Schunkin kuin LCL:nkin osalta ottanut huomioon sen, että nämä kaksi yritystä olivat tietojensaantipyynnön vastaanotettuaan pyytäneet, että niihin sovellettaisiin yhteistyötiedonannossa määrättyjä lieventämistoimenpiteitä, ja että niitä tässä suhteessa on siis kohdeltu samalla tavoin.

236 Lopuksi on syytä todeta, että kirjelmissään Schunk painottaa erityisesti tiettyjä komission päätöksessään tekemiä huomautuksia, jotka koskevat LCL:n toimittamien tietojen suhteellista hyödyllisyyttä. Siltä osin kuin Schunk vetoaa siihen, että LCL:n sakkoa on alennettu lainvastaisesti, ja vaikka oletettaisiinkin, että komissio on perusteettomasti myöntänyt tälle yritykselle alennuksen soveltamalla väärin yhteistyötiedonantoa, on syytä muistuttaa, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen

noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa ja että laillisuusperiaatteen mukaan kukaan ei voi omaksi edukseen vedota toisen hyväksi tapahtuneeseen lainvastaisuuteen (edellä 203 kohdassa mainittu asia Williams v. tilintarkastustuomioistuin, tuomion 14 kohta; edellä 203 kohdassa mainittu asia SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, 160 kohta ja edellä 43 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 367 kohta).

237 Edellä olevista lausumista seuraa, että väite, jonka mukaan komissio on arvioinut väärin kantajien yhteistyötä ja jonka mukaan niitä on kohdeltu syrjivästi SGL:ään nähden, on hylättävä.

Komission vastakanne

238 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käyttää sille EY 229 artiklassa ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa annettua täyttä harkintavaltaa ja korottaa kantajille, jotka ovat riitauttaneet väitetiedoksiannossa esitetyt tosiseikat ensimmäistä kertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, määrättyjen sakkojen määrää. Schunk kiistää sen, että komissiolla olisi edes mahdollisuutta esittää sakon määrän korottamista koskeva vaatimus, ja joka tapauksessa tämän vaatimuksen perusteltavuuden.

Tutkittavaksi ottaminen

239 Schunk on EY 230 ja EY 231 artiklan nojalla saattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi nyt esillä olevan kanteen, jossa se vaatii pääasiallisesti päätöksen kumoamista ja toissijaisesti sille määrätyn sakon alentamista.

240 On muistutettava, että EY 229 artiklan mukaisesti asetuksissa, joita muun muassa neuvosto antaa perustamissopimuksen määräysten nojalla, voidaan antaa yhteisöjen tuomioistuimelle täysi harkintavalta näissä asetuksissa säädettyjen seuraamusten osalta.

241 Yhteisöjen tuomioistuimille on annettu tällainen valta asetuksen N:o 17 17 artiklassa, jossa säädetään, että ”yhteisön tuomioistuimella on [EY 229] artiklassa tarkoitettu täysi harkintavalta tutkiessaan valitukset päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakon tai uhkasakon”.

242 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta EY 229 artiklassa ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa sille annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, ovatko sakot suuruudeltaan asianmukaisia (asia C-248/98 P, KNP BT v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9641, 40 kohta; edellä 167 kohdassa mainittu asia Cascades v. komissio, tuomion 41 kohta ja asia C-280/98 P, Weig v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9757, 41 kohta). Toimivalta, joka kuuluu yhteisöjen tuomioistuinten täyteen harkintavaltaan, ei itse asiassa rajoitu vain kanteen kohteena olevan päätöksen kumoamiseen, josta määrätään EY 231 artiklassa, vaan yhteisöjen tuomioistuimet voivat muuttaa päätöksellä asetettua seuraamusta (edellä 85 kohdassa mainittu asia FNICGV v. komissio, määräyksen 24 kohta).

243 Yhteisöjen tuomioistuimilla on näin ollen seuraamuksen pelkkää laillisuusvalvontaa laajempi toimivalta korvata komission arviointi omallaan, ja näin ollen sillä on toimivalta poistaa määrätty sakko tai uhkasakko tai alentaa tai korottaa sitä (asia C-3/06, Groupe Danone v. komissio, tuomio 8.2.2007, Kok. 2007, s. I-1331, 61 kohta).

244 Vaikka onkin niin, että kantajat useimmiten vaativat täyden harkintavallan käyttämistä sakon määrän alentamiseksi, mikään ei estä sitä, etteikö komissiokin voisi saattaa sakon määrää koskevaa kysymystä yhteisöjen tuomioistuinten käsiteltäväksi ja vaatia kyseisen määrän korottamista.

245 Tällaisesta mahdollisuudesta säädetään sitä paitsi nimenomaisesti yhteistyötiedonannon E kohdan 4 alakohdan toisessa alakohdassa, jossa todetaan, että ”jos yritys, jonka sakkoja on alennettu sen vuoksi, ettei se ole kiistänyt tosiseikkoja, kiistää ne ensimmäistä kertaa [kumoamiskanteen] yhteydessä, komissio periaatteessa pyytää – – ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta nostamaan kyseiselle yritykselle määrättyä sakkoa”. Komission tässä asiassa esittämä vaatimus perustuu nimenomaan tähän määräykseen.

246 Lisäksi on syytä todeta, että yhteisöjen tuomioistuinten toimivalta käyttää täyttä harkintavaltaa liittyy välttämättä siihen valvontavaltaan, jota ne käyttävät yhteisön toimielinten toimien osalta, ja erityisesti kumoamiskanteisiin. Itse asiassa EY 229 artiklalla ainoastaan laajennetaan niitä toimivaltuuksia, jotka yhteisöjen tuomioistuimilla on, kun ne tutkivat EY 230 artiklan mukaisia kanteita (edellä 85 kohdassa mainittu asia FNICGV v. komissio, määräyksen 25 kohta).

247 Tästä seuraa, että Schunkin lausumat, joiden mukaan komission vaatimus sakon määrän korottamisesta on yhteensoveltumaton EY 230 artiklan kanssa ja joiden mukaan sillä jätetään huomioon ottamatta kannekirjelmässä määritelty riidan kohde, on hylättävä.

248 Schunkin väite, jonka mukaan aiemmin mainitulla vaatimuksella rikotaan ”vilpittömän mielen periaatetta”, koska kyseistä vaatimusta perustellaan menettelyillä, jotka jo olivat komission tiedossa hallinnollisen menettelyn aikana, on sekin hylättävä, koska se perustuu komission kirjelmien virheelliseen luentaan.

249 Kuten on todettu, sakon määrän korottamisvaatimusta perustellaan näet Schunkin asenteella, sillä komission mukaan se riitauttaa tuomioistuimessa ensimmäistä kertaa ne tosiseikat, jotka se oli hallinnollisessa menettelyssä myöntänyt.

250 Edellä olevista seikoista seuraa, että kyseinen vaatimus on otettava tutkittavaksi ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on lausuttava asiakysymyksestä.

Asiakysymys

251 Kun otetaan huomioon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle annettu toimivalta korottaa asetuksen N:o 17 nojalla määrättyä sakkoa, on selvitettävä, ovatko tähän tapaukseen liittyvät seikat sellaisia, että – kuten komissio väittää – Schunkille sen yhteistyöstä myönnetyn 10 prosentin alennuksen poistaminen on perusteltua, mikä johtaisi sille määrätyn sakon loppusumman korottumiseen.

252 Yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan toisen luetelmakohdan mukaan yritys saa alennuksen sakosta, jos se ”saatuaan tiedon vastalauseista – – ilmoittaa komissiolle, että se ei kiistä niiden seikkojen olemassaoloa, joihin komission esittämät syytökset perustuvat”.

253 Nyt esillä olevassa asiassa on tärkeää todeta, että kantajien vaatimuksilla ei pyritä ainoastaan sakon määrän alentamiseen vaan myös päätöksen kumoamiseen sellaisenaan ja että suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskevien väitteiden tueksi kehitellyissä lausumissaan kantajat kiistävät suoraan ne tosiseikat, joista niitä väitetiedoksiannossa moitittiin ja joihin EY 81 artiklan rikkomisen toteaminen perustuu.

254 Kuten edempänä on esitetty, kantajat ovat ensimmäistä kertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kiistäneet mainontakieltoa koskevat sopimukset, autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajille tarkoitettuja tavaroita koskevat kilpailunvastaiset menettelytavat ja kartellisopimusten toimeenpanon valvontajärjestelmän, joihin muun muassa perustuu päätöksessä oleva toteamus EY 81 artiklan rikkomisesta.

255 Komissio väittää, että kantajat ovat myös ensimmäistä kertaa kannekirjelmässä kiistäneet menettelyn asiakirjoihin kuuluvan asiakirjan nro 9823 (liite A 21), joka koskee autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia sekä kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen liittyviä sopimuksia.

256 Edellä mainittu asiakirja liittyy edellä 254 kohdassa esitettyyn lausumaan, jolla kiistetään autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajille tarkoitettuja tavaroita koskevat kilpailunvastaiset menettelytavat.

257 Komissio viittaa kilpailijoiden markkinoilta sulkemiseen liittyvien sopimusten osalta kantajien väitteeseen, jonka mukaan kartellin jäsenet eivät olleet tehneet kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla olisi pyritty muuttamaan pysyvästi markkinoiden kilpailurakennetta yrityksiä ostamalla, ja jonka on todettu perustuvan siihen, kantajat ovat ymmärtäneet selvästi väärin päätöksen 173 perustelukappaleen, joten sitä ei voida pitää moitittujen tosiseikkojen viivästyneenä kiistämisenä.

258 Tässä vaiheessa on muistutettava, että edellä 254 kohdassa tarkoitetut kolme kiistämistä on hylätty sen oikeuskäytännön nojalla, jonka mukaan yrityksen hallinnollisessa menettelyssä nimenomaisesti myöntämiä tosiseikkoja on pidettävä toteen näytettyinä, eikä yritys ole enää vapaa kehittelemään väitteitä, joilla ne pyritään kiistämään oikeudenkäynnissä (edellä 84 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomion 227 kohta; edellä 84 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 108 kohta ja edellä 56 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 324 ja 326 kohta).

259 Näin ollen Schunkille yhteistyötiedonannon D kohdan 2 alakohdan toisen luetelmakohdan nojalla myönnettyä 10 prosentin vähimmäisalennusta ei ole syytä poistaa, ja komission vastakanne on siis hylättävä (ks. vastaavasti edellä 84 kohdassa mainittu asia Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomion 369 kohta).

260 Vielä on syytä todeta, että komissio viittaa kirjelmissään edellä 84 kohdassa mainittuun asiaan Tokai I, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi komission esittämän sakon korottamisvaatimuksen siitäkin huolimatta, että kantajan lausumilla ei asetettu kyseenalaiseksi nimenomaisesti myönnettyjä tosiseikkoja, ja totesi, että komission oli vastoin kaikkia niitä odotuksia, joita sillä saattoi kohtuudella olla sen objektiivisen yhteistyön perusteella, jossa kantaja oli ollut hallinnollisen menettelyn aikana, ollut pakko laatia ja esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa puolustus, joka kohdistui kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvien tekojen kiistämiseen, vaikka se oli perustellusti ajatellut, ettei kantaja enää kyseenalaistaisi niitä.

261 Komission kirjelmien perusteella voidaan ajatella, että seikkoja, joita on pidetty toteen näytettyinä tilanteessa, jossa kantaja ei lausumillaan nimenomaisesti riitauta myönnettyjä tosiseikkoja, on sitäkin suuremmalla syyllä pidettävä toteen näytettyinä tilanteessa, jossa – kuten nyt esillä olevassa asiassa – hallinnollisessa menettelyssä myönnetyt tosiseikat on viivästyneesti kiistetty.

262 Kuten kantajat perustellusti korostavat, asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetään, että sakon määrä voidaan määrittää vain suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon. Sakon korottamista ei voida perustaa siihen, että komission on ollut pakko esittää puolustus, joka kohdistui sellaisten tosiseikkojen kiistämiseen, joiden osalta se oli perustellusti katsonut, etteivät kantajat enää asettaisi niitä kyseenalaisiksi, kun huomioon otetaan sakon määrittämiseen liittyvät kaksi yksinomaista arviointiperustetta. Toisin sanoen komissiolle ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydystä oikeudenkäynnistä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut eivät ole arviointiperuste sakkoa määritettäessä, ja ne on otettava huomioon yksinomaan työjärjestyksen oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevia määräyksiä sovellettaessa.

263 Kaiken edellä esitetyn nojalla kaikki tässä kanteessa esitetyt vaatimukset on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

264 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN
OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Schunk GmbH ja Schunk Kohlenstoff-Technik GmbH velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vilaras Prek Ciucă

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä lokakuuta 2008.

E. Coulon M. Vilaras

kirjaaja jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Riidan taustalla olevat tosiseikat . . . . . II - 2580

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset . . . . . II - 2586

Oikeudellinen arviointi . . . . . II - 2588

Vaatimus päätöksen kumoamisesta . . . . . II - 2588

Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan liittyvä lainvastaisuusväite . . . . . II - 2589

Schunk GmbH:n ja SKT:n solidaarinen vastuu . . . . . II - 2598

Kilpailusääntöjen rikkomisen kiistäminen . . . . . II - 2605

– Alustavia huomautuksia . . . . . II - 2605

– Mainontakielto . . . . . II - 2609

– Hiiliharkkojen toimittaminen . . . . . II - 2610

– Autotarvikkeiden ja kulutustavaroiden valmistajia koskevat kilpailunvastaiset menettelytavat . . . . . II - 2612

– Kartellin jäsenten kokonaisvaltaista suunnitelmaa, jolla pyrittiin muuttamaan pysyvästi markkinoiden kilpailurakennetta yrityksiä ostamalla, ei ollut olemassa . . . . . II - 2618

– Kyseisten sopimusten valvontaan ja toimeenpanoon tähtäävän, erityisen pitkälle kehitellyn menetelmän olemassaolo . . . . . II - 2620

Sakon alentamista koskeva vaatimus . . . . . II - 2623

Väite, jonka mukaan komissio on yliarvioinut rikkomisen vakavuuden sen laatuun ja vaikutuksiin nähden . . . . . II - 2624

– Rikkomisen laatu . . . . . II - 2625

– Rikkomisen vaikutukset . . . . . II - 2629

Yritysten jakaminen luokkiin . . . . . II - 2633

Varoittava vaikutus . . . . . II - 2639
Schunkin yhteistoiminta . . . . . II - 2644
Komission vastakanne . . . . . II - 2652
Tutkittavaksi ottaminen . . . . . II - 2652
Asiakysymys . . . . . II - 2655
Oikeudenkäyntikulut . . . . . II - 2658